

RE: SOURCE

Slutrapport för projekt

Cirkulär upphandling i praktiken – demonstration av en svensk modell

Projektperiod: Februari 2021 till november 2021
Projektnummer: P108348

Med stöd från

VINNOVA
Sveriges innovationsmyndighet

 Energimyndigheten

FORMAS

**Strategiska
innovations-
program**

Datum
2021-10-15

Dnr
2019-010170

Projektnr
P108348

Cirkulär upphandling i praktiken – demonstration av en svensk modell

Titel på projektet – svenska Cirkulär upphandling i praktiken – demonstration av en svensk modell
Titel på projektet – engelska Practising circular procurement – demonstration of a Swedish model
Universitet/högskola/företag Ecoplan In Medio AB och IVL Svenska Miljöinstitutet
Adress Ecoplan In Medio, Kastellgatan 1, 413 07 Göteborg IVL Svenska Miljöinstitutet, Box 210 30, 100 31 Stockholm
Namn på projektledare Lotta Göthe, Ecoplan In Medio AB
Namn på ev övriga projektdeltagare Maria Losman, Ecoplan In Medio AB Helena Norin och Sven-Olof Ryding, IVL Svenska Miljöinstitutet
Nyckelord: 5-7 st Upphandling, cirkulär, Green deal, cirkulär ekonomi, upphandlingsprocess

Förord

Detta är ett strategiskt utvecklingsprojekt inom RE:Source arbete kring Benchmarking och internationellt samarbete, närmare bestämt Arbetspaket 7: Cirkulär upphandling – Green Deal. Projektet har till största del finansierats av RE:Source genom Vinnova, Energimyndigheten och Formas, men även genom in-kind-finansiering från de deltagande organisationerna som har genomfört praktiska case för cirkulär upphandling.

Vi vill rikta ett stort tack till de deltagande upphandlande organisationerna som med sitt engagemang, kloka tankar och breda kunskaper inom upphandling tagit sig an cirkulära strategier i upphandlingsarbetet. De har vågat tänka nytt och öppet delat med sig av sina erfarenheter. Utan personer som dessa kan cirkulära strategier aldrig omsättas i praktiken.

Ett stort tack också till RE:Source som stöttat med synpunkter och kommunikationsstöd under projektets gång samt Expertgruppen för upphandling inom Delegationen för cirkulär ekonomi, som har fungerat som projektets referensgrupp.

Oktober 2021,

Lotta Göthe, Helena Norin, Maria Losman och Sven-Olof Ryding

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Summary	7
Inledning och bakgrund.....	9
Vad är Cirkulär upphandling?	9
Policys kopplat till Cirkulär upphandling	11
Utvecklingsbehov för cirkulär upphandling.....	11
Genomförande	13
Deltagande organisationer.....	13
Projektgrupp	13
Referensgrupp	14
Projektmål och leverabler.....	14
Metod.....	14
Uppföljning och erfarenhetsutbyte med 2020 års projekt.....	15
Resultat och diskussion	17
Resultat kopplat till utmaningarna	17
Tema cirkulärt byggande.....	17
Tema Marknadsdialog.....	20
Tema Avyttring	21
Tema hantera ökade kostnader.....	22
Resultat deltagarna	24
Eskilstuna begränsade sortimentet på profilprodukter	24
Huddinge vill ha cirkulära arbetskläder	26
Högskolan Dalarna ska inreda nytt campusområde	27
Tryckat trä och gips på väg i cirkulation i Östra Göinge och Osby	29
Region Gävleborg slopar engångskuddar och äger textilier själva.....	30
Region Halland hittar nya processer för cirkulär upphandling av möbler	32
Region Västernorrland undersöker system för återbruk av möbler	34
Sammanfattande tips från deltagarna	36
Uppföljning av 2020 års projekt.....	37
Diskussion	39
Slutsatser, nyttiggörande och nästa steg.....	41
Handledning och demonstration av en svensk modell	41
Handledning till modellen.....	42
6 tips till dig som vill upphandla cirkulärt	45
Framtida behov för ökad cirkulär upphandling.....	46
Förslag till eventuella policyförändringar	46
Uppfyllande av projekt mål och leverabler	50
Publikationslista	52
Projektkommunikation	52
Referenser.....	53
Bilaga 1 Policysammanställning	54
Bilaga 2. Snabbguide för cirkulär upphandling	60

Sammanfattning

I ett RE:Source-finansierat projekt har Ecoplan In Medio AB och IVL Svenska Miljöinstitutet AB samarbetat med olika aktörer som provar att upphandla cirkulärt. Eftersom cirkulär upphandling är något nytt och oprövat för de allra flesta offentliga aktörer har projektet inneburit att den modell som utvecklades i ett tidigare RE:Source-projekt (Cirkulär upphandling i praktiken) har kunnat provas i praktiken.

De som deltagit i projektet fick ansöka med exempel på upphandlingar de ville arbeta med under projektets löptid. Projektdeltagarna valde arbetskläder, engångskuddar, möbler, omhändertagande av byggmaterial, cirkulär belysning och profilprodukter som upphandlingsfall. Då upphandlingsprocessen kan sträcka sig över flera år har vi i projektet bara följt med en bit på vägen från behovsinventering till färdigt avtal.

Deltagarna har kommit ifrån Huddinge, Eskilstuna, Östra Göinge och Osby kommuner, regionerna i Halland, Västernorrland och Gävleborg samt Högskolan Dalarna.

Eftersom alla aktörer bedrivit ett utvecklingsarbete inom cirkulär upphandling har projektet anordnat tematräffar för ökad kunskap och virtuella fikastunder för erfarenhetsutbyte. De olika deltagarna har i sina upphandlingsfall använt projektgruppen som expertstöd som varierat mycket beroende på vilken fas upphandlingen befunnit sig i. Projektgruppen har bidragit i allt från behovsinventering till skapande och utvärdering av RFI-er. Mycket av stödet har också handlat om att identifiera vilka funktioner från deltagarnas organisationer som är viktiga att få med när det gäller cirkulär upphandling eftersom en cirkulär upphandling kan innebära att det behövs nya arbetssätt i organisationen när väl ett avtal är på plats.

Alla deltagarna har under projektperioden kommit vidare i sina upphandlingsprocesser, på olika sätt. Några har gått hela vägen till en upphandling, andra har fördjupat sin behovsanalys eller arbetar vidare med marknadsdialog. Många av processerna visar på hur processen kring cirkulär upphandling väcker interna frågeställningar, exempelvis kring interna rutiner eller vilka behov organisationen har. Flera av deltagarna har tydligt lyft att för att nå resultat är det avgörande med den interna förankringen och att man som upphandlare är lyhörd gentemot marknaden och vad de kan erbjuda.

Samtliga deltagare uttrycker att de lärt sig mycket och kommer fortsätta arbeta med frågan. Det är mycket tydligt att deltagarna önskar forum för fortsatt erfarenhetsutbyte och utvecklingsarbete.

De tydligaste resultaten från projektet är att det tar tid att lära en organisation att tänka cirkulärt. Många deltagare vittnar om att de flesta i "linjen" i en organisation vill fortsätta att arbeta som vanligt. En anledning är att många arbetar under stor tidspress, och beteendeändringar tar tid och kan också kräva annan kompetens än organisationen har idag.

Inom projektet har vi även utvecklat en beskrivning av upphandlingsprocessen, med de faser som ofta återkommer i verkliga upphandlingar med cirkulär ansats. Detta kan fungera som en handledning för hur modellerna med den cirkulära målkartan och upphandlingsfaserna kan integreras i praktiken.

De fyra kompletterande faserna vi har identifierat är:

- **Inget behov.** Detta är ett utfall av behovsanalysen, där ett cirkulärt perspektiv kan ifrågasätta att inköp av produkter som tidigare köpts in faktiskt fortfarande finns ett behov av.
- **Utvecklingsbehov internt.** Detta är ett utfall av behovsanalysen, där ett cirkulärt perspektiv kan visa på att det finns möjligheter att återanvända eller förlänga livslängden på produkter man redan äger.
- **Utvecklingsbehov med marknaden.** Detta är framför allt ett utfall av marknadskartläggningen, där det blir tydligt att marknaden inte är redo att leverera det som efterfrågas. Då behöver kund och potentiella leverantörer gemensamt diskutera vägar framåt för att lösa behoven.
- **Avyttring.** Detta är ett behov som kan uppstå när en organisation till slut bestämmer sig för att upphandla nya produkter. När cirkulära strategier tillämpas är en naturlig följd att befintliga uttjänta produkter inte slängs utan att man istället försöker skänka bort eller sälja dem. Avyttring innebär särskilda juridiska och praktiska utmaningar. Här innebär det förstås även att i upphandlingen av nya produkter antingen försöka bädda för att leverantören återtar uttjänta produkter eller att de utformas på ett sätt som underlättar avyttring när de är uttjänta.

En del av projektet har också handlat om att medverka i existerande statliga initiativ inom området cirkulär upphandling. Därför finns en del i rapporten som beskriver de mest centrala initiativen och de utmaningar som finns inom cirkulär upphandling från ett styrmedelsperspektiv.

Intresset från både deltagare och deras leverantörer har varit stort så det är tydligt att det finns både upphandlare och näringsliv som vill ställa om till en cirkulär ekonomi. Det lovar gott inför framtiden.

Summary

In a RE: Source-funded project, Ecoplan In Medio AB and IVL Svenska Miljöinstitutet AB have collaborated with various actors trying to procure in a circular manner. Since circular procurement is something new and untested for the vast majority of public actors, the project has meant that the model developed in a previous RE: Source project (Circular procurement in practice) has been able to be tested in practice.

Those who participated in the project had to apply with examples of procurements they planned to work with during the project's duration. The project participants nominated workwear, disposable pillows, furniture, disposal of building materials and promotional products as procurement cases. As the procurement process can extend over several years the project group has only followed a bit on the way from needs inventory to finished agreement.

The participants have come from Huddinge, Eskilstuna, Östra Göinge and Osby municipalities, the regions in Halland, Västernorrland and Gävleborg and Dalarna University.

Since all actors are in development processes for circular procurement, the project has arranged theme meetings for increased knowledge and virtual coffee breaks for the exchange of experience. In their procurement cases, the various participants have used the project group as expert support, which has varied greatly depending on the phase of the procurement. The project group has contributed in everything from needs inventory to creation and evaluation of RFIs. Much of the support has also been about identifying which functions from the participants' organizations are important to include in the circular procurement process because a circular procurement may need new working methods in the organization once an agreement is in place.

During the project period, all participants have progressed in their procurement processes, in different ways. Some have gone all the way to a procurement, others have deepened their needs analysis or are working further with market dialogue. Many of the cases show how the process of circular procurement raises internal issues, for example about internal routines or what needs the organization has. Several of the participants have clearly emphasized that in order to achieve results, the anchoring within the organization is crucial. The purchaser also needs to be responsive to what the market can offer. All participants express that they have learned a lot and will continue to work on the issue. It is also clear that the participants express need of a forum for continued exchange of experience.

The clearest results from the project are that it takes time to teach an organization to think circularly. Many participants testify that many within the organization want to continue working as usual. One reason is that many work under great time pressure, and behavioral changes take time and may also require different skills than the organization has today.

Within the project, we have also developed a description of the procurement process, with the phases that often recur in real procurements with a circular approach. This can serve as a guide for how the models with the "circular ambition map" and the procurement phases can be integrated into practice.

The four complementary phases we have identified are:

- **No need.** This is an outcome of the needs analysis, where a circular perspective may question that the purchase of products that were previously purchased is in fact still needed.
- **Needs for internal development.** This is an outcome of the needs analysis, where a circular perspective can show that there are opportunities to reuse or extend the life of products you already own.
- **Needs for market development.** This is an outcome of the market analysis, where it becomes clear that the market is not ready meet the demand. Then the customer and potential suppliers need to jointly discuss ways forward to solve the needs.
- **Divestment.** This is a need that can arise when an organization ultimately decides to procure new products. When circular strategies are applied, a natural consequence is that existing products are not thrown away but instead donated or sold. Divestment involves special legal and practical challenges. Of course, this also means that in the procurement of new products either try to embed so that the supplier takes back used products or that they are designed in a way that facilitates disposal when they are obsolete.

Part of the project has also been about participating in existing government initiatives in the field of circular procurement. Therefore, there is a part in the report that describes the most central initiatives and the challenges that exist in circular procurement from a policy perspective.

The interest from both participants and their suppliers has been great, so it is clear that there are both purchasers and the business community who want to switch to a circular economy. This is promising for the future.

Inledning och bakgrund

Att agera mer cirkulärt är något som har lyfts som en viktig strategi i samhällsomställningen och lättare kunna nå exempelvis de globala målen.

Regeringen presenterade under sommaren 2020 en strategi för en cirkulär ekonomi (Regeringskansliet 2020). Visionen är ett samhälle där resurser används effektivt i giftfria cirkulära flöden och ersätter jungfruliga material. Ett av fyra fokusområden i denna strategi handlar om att ställa om till en cirkulär ekonomi genom hållbara sätt att konsumera och använda material, produkter och tjänster.

Offentlig sektor pekas ut som en central aktör för omställningen till en cirkulär ekonomi, bland annat genom den offentliga upphandlingen.

Vad är Cirkulär upphandling?

Cirkulär upphandling är ett relativt nytt begrepp. Egentligen skiljer sig inte upphandling med en cirkulär ansats från annan upphandling där olika nyttor eller mervärden skall finnas med. Skillnaden är att det är tydligare knutet till en cirkulär strategi där upphandling är en del i verkställandet.

För att förtydliga vilka cirkulära mål och strategier som kan kopplas till upphandling så kan den ”karta” som utvecklats av Circular Flanders användas, nedan kallad för “den cirkulära målkartan”. Den översattes till svenska i samband med att den användes inom ramen för projektet Cirkulär upphandling i praktiken 2020. Upphandlingsmyndigheten har sedan tagit till sig denna i sin rådgivning.

A	B	C	D	E
 Begränsa den totala materialåtgången	 Minska mängden jungfruliga råvaror	 Förläng livslängden på produkter	 Maximera möjligheten för återanvändning av en produkt eller komponent	 Maximera möjligheter till återanvändning och återvinning av material
A 1 Delad användning internt	B 1 Kunskap om andelen återvunna, biobaserade och jungfruliga råvaror	C 1 Förlängda garantier	D 1 Design för demontering	E 1 Design för återvinning
A 2 Delad användning externt, uthyrning eller leasing	B 2 Ökat innehåll av återvunna råvaror	C 2 Avtal om underhåll och reparationer	D 2 Modulär design	E 2 Kunskap om innehåll och material
A 3 Återanvändning, renovering och uppgradering	B 3 Ökat innehåll av biobaserade råvaror	C 3 Uppgraderingsbara produkter	D 3 Standardiserad design	E 3 Avtal om återtagning och återvinning
A 4 Design för minimerad materialåtgång		C 4 Design för ökad livslängd	D 4 Kunskap om innehåll och konstruktion	E 4 Begränsning eller förbud av farliga ämnen
A 5 Mindre avfall		C 5 Möjligheter till underhåll och reparationer	D 5 Avtal om återtagning och återanvändning	E 5 Material som är nedbrytbara/komposterbara
		C 6 Modulär/förändringsanpassad design	D 6 Stimulering av cirkulära affärsmodeller	E 6 Stimulering av cirkulära affärsmodeller
		C 7 Avtalande incitament för ökad livslängd		
		C 8 Vägledning från tillverkare för optimal användning		

MÅL OCH STRATEGIER FÖR CIRKULÄR UPPHANDLING

 Modell från Vilsanderen-Circular.be översatt 2020

Bild 1. Den cirkulära målkartan. Mål och strategier för cirkulär upphandling.

Det är lätt att tolka cirkulär upphandling som enbart de kriterier som ingår som krav på produkter eller tjänster i en upphandling, men det är en mindre del av det som utgör en cirkulär upphandlingsprocess. Upphandlingsprocessen består av flera faser, där själva upphandlingen är en begränsad del.

När en cirkulär ansats i upphandlingsprocessen skall användas finns det ofta en särskild tyngd på de tidiga skedena med behovsanalys och marknadskartläggning (zon 1 i bilden nedan). Det betyder att den upphandlande organisationen, särskilt när man eftersträvar mer cirkulära lösningar, behöver tänka till vilka behoven verkligen är och vilka leverantörer och erbjudanden som finns på marknaden som kan möta dem.

Det kan exempelvis landa i att det inte alls är en upphandling som behövs, utan istället en bättre intern policy med tillhörande rutiner för återanvändning och underhåll.

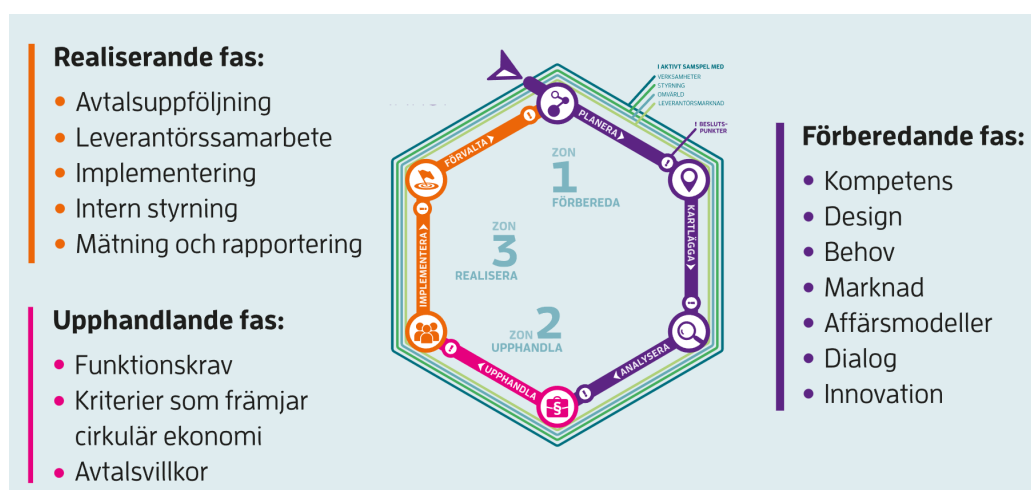

Bild 2. Upphandlingsprocessens olika faser, med en cirkulär ansats. Storleken på de olika zonerna indikerar den tid de olika faserna brukar ta. Från Upphandlingsmyndigheten.

Ibland landar förberedelserna i att det ska upphandlas tjänster eller produkter med mer cirkulära inslag. Det kan vara en ny tjänst man tidigare inte köpt vilket kan skapa osäkerhet inom organisationen kring vilka krav som bör ställas på leverantören och tjänsten. Här finns idag tillgång på en rad olika mallar och exempel från tidigare upphandlingar att utgå ifrån¹.

Ytterligare förslag till konkreta åtgärdsinriktade upphandlingskriterier som praktiskt kan användas i upphandlingssammanhang finns nu tillgänglig som ett resultat av RE:Source-projektet om upphandlingskriterier för cirkulära produkter under fliken ”Kriterieklivet” på hemsidan om klimatanpassad och cirkulär upphandling i ett livscykelperspektiv².

Bäst är att vara ute i så god tid att det i marknadsdialog går att ”testa av” möjliga krav på potentiella anbudsgivare.

Det kan visa sig att det saknas självklara leverantörer av de produkter eller tjänster som efterfrågas. Då behöver den köpande organisationen leta och locka företag att vilja lämna

¹ Se bland annat Upphandlingsmyndighetens hemsida, RE:Source hemsida (delen om cirkulär upphandling) samt IVLs sida om cirkulär upphandling (<https://www.ivl.se>).

² <https://upphandling.ivl.se>

anbud och samtidigt lyssna på hur avgränsningar och krav kan ställas så att det blir möjligt att få in anbud.

Policys kopplat till Cirkulär upphandling

Cirkulär ekonomi är ett begrepp som är på många läppar, och cirkulär upphandling är en följd av det.

Den offentliga sektor kan på alla tre nivåer – stat, region och kommun, bidra med sin egen upphandling och att vara aktiva parter och behovsägare i innovationsprojekt och samarbeten där utveckling av nya lösningar sker. Styrningen sker inte bara från staten utan också från regionerna och kommunerna som kan ha egna politiska ambitioner. Det är nog så viktigt i omställningen till en cirkulär ekonomi i allmänhet och upphandling i synnerhet.

Kommunernas och regionernas sammanlagda budget är ungefär i storlek med statens. Även på denna nivå finns policys med siktet inställt på cirkulär ekonomi. Nedan redogörs dock bara för policys på nationell nivå.

I bilaga 1 redogörs mer i detalj för följande strategier och myndigheter:

- Från regeringen finns både en strategi och en handlingsplan presenterad i den nationella upphandlingsstrategin.
- Delegationen för Cirkulär Ekonomi har en expertgrupp för upphandling och flera andra expertgrupper berör upphandling.
- Upphandlingsmyndigheten vägleder om möjligheten att främja cirkularitet och hållbarhet i de offentliga upphandlingarna.
- Boverket ger vägledning ihop med Upphandlingsmyndigheten när det gäller klimatpåverkan i de tidiga faserna av livscykeln inom bygg-, anläggnings- och fastighetsområdet
- Vinnova och PRV har uppdrag med koppling till cirkulär upphandling

Utvecklingsbehov för cirkulär upphandling

Det finns som sagt många policys och strategiska initiativ i olika samhällssektorer kopplade till cirkulär upphandling. Samtidigt efterfrågas fler praktiska exempel på hur det kan gå till. Eftersom cirkulär upphandling är ett ganska nytt begrepp, finns ett stort behov av att bena ut olika sätt att ta sig an utmaningarna i praktiken.

Cirkulära strategier innebär att ta sig an flera olika frågeställningar väldigt brett. I det enskilda upphandlingsfallet behöver kunden precisera vad man är ute efter, och där har den Cirkulära målkartan fortsatt visat sig användbar.

Projektet Cirkulär upphandling i praktiken har inriktats på att demonstrera hur en cirkulär ansats kan genomföras i verkliga upphandlingsprocesser, genom att på olika sätt stötta sju upphandlande organisationer.

Resultatet från processerna används för erfarenhetsspridning till upphandlande organisationer inom och utanför projektet. Det används också för att utveckla de beskrivningar av hur cirkulär upphandling fungerar i en svensk kontext som började arbetas fram under föregående projekt för cirkulär upphandling i praktiken – en svensk modell.

Genomförande

Deltagande organisationer

Intresserade organisationer fick skicka in en ansökan via RE:Sources hemsida. Samtliga organisationer som sökt kontaktades sedan för att säkerställa att det fanns verkliga tänkta upphandlingsprocesser att arbeta med. Vid projektstart fanns följande 8 organisationer representerade:

- Region Gävleborg.
- Huddinge kommun.
- Högskolan Dalarna.
- Region Västernorrland.
- Region Halland.
- Eskilstuna kommun.
- Inköpscentralen för Östra Göinge och Osby kommun.
- Ivar Kjellberg Fastighets AB.

Kravet på organisationerna som deltog var att de skulle lägga ner tid på att arbeta i verkliga upphandlingsprocesser, vilket också skedde. Alla deltagare hade en konkret idé på en upphandlingsprocess där de ville använda sig av cirkulära strategier, men flera ändrade eller breddade inriktningen under projektets gång. Detta är en naturlig följd av ett väl genomfört förberedelsearbete med en behovs- och marknadsanalys.

En av organisationerna, Ivar Kjellbergs Fastighets AB, avvecklade tidigt sitt engagemang i projektet, på grund av interna omprioriteringar. Men de delade med sig av ett exempel på en cirkulär upphandling som gjorts av belysning. Detta publicerades som en artikel på RE:Sources hemsida under hösten 2021.

Projektgrupp

Projektgruppen som arbetade med att stötta organisationerna var:

- Lotta Göthe. Ecoplan In Medio AB. Expert inom process- och projektledning. Roll i detta projekt: projektledning och utvärdering.
- Maria Losman. Ecoplan In Medio AB. Expert inom hållbar upphandling. Roll i detta projekt: expertrådgivning inom upphandling, processledning.
- Sven-Olof Ryding. IVL Svenska Miljöinstitutet AB. Expert inom EPD och miljöbedömningar. Roll i detta projekt: policyanalyser och mätmetoder.
- Helena Norin. IVL Svenska Miljöinstitutet AB. Roll i detta projekt: expertrådgivning inom upphandling, expert miljöbedömningar och kemikalier.

Projektgruppen hade regelbundna möten för att planera rådgivningen, säkerställa kunskapsöverföring mellan organisationerna, fånga upp och lösa olika utmaningar som uppstod samt planera tematräffar och kommunikation. Mot slutet av projektet genomförde

projektgruppen analyser av utfallet för deltagarna och slipade vidare på utformningen av den svenska modellen för cirkulär upphandling.

Referensgrupp

Expertgruppen för Upphandling inom Delegationen för cirkulär ekonomi har utgjort referensgrupp för projektet. Representanter från projektgruppen har deltagit på samtliga möten expertgruppen haft under projektperioden och löpande avrapporterat hur projektet utvecklas.

I referensgruppen har frågeställningar kring behov av policyförändringar kunnat diskuteras för att kunna föras vidare till relevanta myndigheter. Där har också fångats upp eventuella kopplingar till andra projekt eller initiativ som har kunnat vara till nytta för projektet eller där projektet kan bidra med kunskap.

Projekt mål och leverabler

Mål

- Förutsatt att cirkulära upphandlingar har genomförts under 2020, ska dessa utvärderas
- En svensk modell för cirkulär upphandling ska demonstreras och testas i minst 10 offentliga upphandlingar under 2021
- Den svenska modellen för cirkulär upphandling, framtagna under 2020, ska kommuniceras till offentlig sektor och relevanta organisationer
- Projektet ska relateras till andra initiativ som görs inom området

Leverabler

- Presentation om utvärdering av erfarenheter och resultat från ”Cirkulär upphandling 2020”
- En svensk handledning om cirkulär upphandling
- Underlag för eventuella svenska policyförändringar ska kommuniceras till relevant myndighet och departement
- Film eller webinarium för internationell spridning av erfarenheter
- Projektrapport 15 oktober samt presentation vid slutmöte i november 2021

Metod

Projektet stöttade de upphandlande organisationerna genom information, expertstöd och erfarenhetsutbyte. Detta gjordes genom:

- En inledande kick-off
- 4 tematräffar
- Enskild rådgivning med hjälp av upphandlingsexperter
- Erfarenhetsutbyte via 4 ”Cirkulär upphandlingsfika”.

Utöver detta erbjöds en ”extra” tematräff på temat ”social hållbarhet i offentlig upphandling” som genomförs den 20 oktober av Eva Ternegren, som är verksam inom området. Inom projektet förbereddes denna och deltagarna fick inbjudan via projektet.

Allt genomfördes digitalt eller via telefon, vilket möjliggjorde deltagande spritt över hela landet.

För att välja vilka ämnesområden som Tematräffarna skulle avhandla, gjordes en första förfrågan om behoven på kick-offen för projektet, vilket sedan följdes upp med en enkät kring vilka behov deltagarna själva såg.

Prioritet till Tematräffarna:

- Marknadsdialog. Hur hittar man leverantörer, på vilket sätt kan man samarbeta och hur genomförs en leverantörsdialog på ett bra sätt?
- Upphandling för att främja cirkulärt perspektiv vid ny- och ombyggnation. Vad kan upphandlas, vad kan göras internt? Utmaningen med återvunnet material kontra krav på byggmaterial
- När cirkulariteten landar i att avyttra material eller produkter för återvinning eller återanvändning, hur kan man gå tillväga utan att bryta mot lagstiftning?
- Konsten att hantera kostnadsökningar. Hur kan man räkna? Hur kan det hanteras?

Det var några andra frågor som fanns visst intresse för, men av färre deltagare. Där valde projektgruppen att istället fokusera på att stötta deltagarna i de frågorna individuellt. Dessa frågor var:

- Cirkulärt perspektiv på möbler. Vad kan upphandlas, vad kan göras internt. Möjliga kravställningar.
- Upphandla textil för ökad cirkularitet. Möjliga kravställningar
- Uppföljningskonst. Hur skapar man goda förutsättningar för en bra uppföljning?
- Kravkonst. Hur bra krav som fungerar kan utformas.
- Hur gör man en bra behovsinventering? Hur förankrar man?

Uppföljning och erfarenhetsutbyte med 2020 års projekt

Maria Losman och Sven-Olof Ryding samarbetade i det föregående projektet om Cirkulär Upphandling i Praktiken som genomfördes under 2020. Deras relationer med föregående års deltagare samt erfarenheter från deras RE:Source-projekt fördes med som en del i stödet av deltagarna i 2021 års projekt. När det var funktionellt kopplades även deltagare från 2020 ihop med deltagare 2021 så att de kunde diskutera sina gemensamma utmaningar. Ett exempel på detta var Inköpscentralen för Östra Göinge och Osby som planerade en upphandling för

återvinning av gips, något som Sysav gjorde året innan. Där sammankopplades organisationerna och möttes på egen hand för att lära av varandra.

Sven-Olof Ryding ingår i en arbetsgrupp för upphandling inom ramen för Näringsdepartementets Samverkansprogram för näringslivets klimatomställning. Cirkulär upphandling tilldrar sig här ett speciellt intresse. Resultat från det föregående RE:Source-projektet presenterades på särskild begäran för gruppen, varvid erfarenheter och synpunkter på framtida aktiviteter ur projektrapporten ingick i det förslag till förstärkt samverkan mellan forskning och Upphandlingsmyndigheten som gruppen lämnade ifrån sig

Under våren 2021 genomfördes en uppföljning av hur det hade gått för föregående års deltagare. Detta gjordes via en enkät som skickades ut. Resultat från enkäten presenterades dels på den initiala kick-offen för projektet, dels för representanter från RE:Source, dels för expertgruppen för upphandling inom Delegationen för cirkulär ekonomi. En artikel skrevs dessutom och publicerades via RE:Source kanaler.

Resultat och diskussion

Resultat kopplat till utmaningarna

Ett viktigt syfte med projektet är att samla och sprida erfarenheter kring de utmaningar som organisationer ofta träffar på när de skall arbeta med cirkulär upphandling.

För att öka möjligheten att sprida erfarenheterna är därför nedanstående tema-beskrivningar skrivna så att de lyftas ut och publiceras som artiklar, något som redan är gjort avseende temat ”Avyttring” och planeras för fler av nedanstående teman.

Tema cirkulärt byggande

När det ska byggas om eller byggas nytt kan det cirkulära förhållningssättet ge stora effekter, exempelvis står bygg och fastighetssektorn för en femtedel av Sveriges växthusgasutsläpp. För att se hur detta kan användas inom upphandling var detta ett tema på en träff som arrangerades inom ramen för projektet Cirkulär upphandling i praktiken, där Johanna Andersson och Carina Loh Lindholm från IVL Svenska Miljöinstitutet, och verksamma inom samverkansarenan Centrum för cirkulärt byggande (CCBuild), delade med sig av sina kunskaper inom området.

Hur ska man tänka då? Jo, i praktiken handlar det om att först och främst minimera resursuttag och avfall. Sen behöver man förlänga livslängden på material, designa för att kunna återbruka i framtiden och se på byggnaden och inredningen som en materialbank. Men också att ha ett livscykelbaserat förhållningssätt, där det ibland är bättre att använda nytt material.

- Vill du få en stor klimateffekt så bör du prioritera återbruk där det finns stora volymer och tunga material, där nytillverkning ger mycket utsläpp samt sådant som byts ut ofta och därför finns stora flöden av, tipsar Johanna.

Det kan vara svårt ändå att veta hur man ska börja, det finns så många material att välja på. Där tycker Johanna att en väg kan vara att börja med det enklare, för att skaffa sig lite mer vana kring frågan. Exempel på sådana produkter interiört är dörrar, glaspartier, fönster, trappor, beslag och dörrautomatik. Exteriört är det exempelvis fasadmaterial, takplåt, träprodukter och markmaterial.

För att få tag i material så är ett sätt att börja i din egen organisation, se vad ni redan har tillgängligt. Kanske skapa en digital produktbank för en bättre översikt, exempelvis via [CCBuilds digitala tjänster](#). Eller leta lokalt efter andra som kan ha tillgång till material. Det finns också en rad aktörer som säljer återbrukat material, flera finns att hitta via [CCBuilds marknadsplats för tjänster](#).

Men för att få in återbruk på riktigt i byggprocesserna så behöver vi ändra vårt sätt att arbeta, inte minst inom upphandling.

- Mycket handlar om att tänka in det cirkulära tidigt. Tänka igenom konsekvenser i tid, inte minst i form av tidig materialinventering och lösningar kring lager och logistik. Vi

är vana att lägga beställningar ganska nära inpå att material ska användas, med det cirkulära fungerar det på ett annat sätt, konstaterar Johanna.

En konsekvens blir att du kan behöva samarbeta med nya aktörer, i nya roller. Inte bara leverantörer av återbrukat material, utan även tjänster såsom arkitekter med återbruksperspektiv eller konsulter som hjälper till att leta material eller samordna.

Snygg, miljöbesparande och lönsam ombyggnad av kontor

Ett exempel på när det cirkulära planerades in från början i processen vid ombyggnationen av IVLs kontor i Stockholm och Göteborg 2016-2018. Där låg fokus på att få till återbruk av både interiöra byggprodukter och lös inredning såsom möbler. Det var dessutom ett projekt som utvärderades ordentligt med beräkning av effekterna. Rapporten [Återbruk av möbler och interiöra byggprodukter Utvärdering och arbetsguide baserat på erfarenheter från IVL:s lokalanpassningar](#) finns publicerad på IVLs hemsida.

- I ombyggnaden av Göteborgskontoret sparades cirka 12 ton avfall, 41 ton koldioxid och samtidigt en besparing på 1,4 miljoner kronor, berättar Carina.

De största klimatbesparingarna fick de genom att återanvända takabsorbenter och höj och sänkbara skrivbordsunderreden. De största ekonomiska besparingarna gjordes genom minskade inköpskostnader, vilket låg långt över den ökade kostnaden för arbetet.

Carina lyfter fram att en avgörande faktor var att få med sig en aktiv arkitekt som är beredd att tänka nytt och driva på i återbruksfrågan.

- Kostnaderna för arbete var visserligen högre än för ett vanligt ombyggnadsprojekt, men fortfarande mycket lägre än de besparingar vi gjorde i andra änden, konstaterade Carina. Dessutom blev det ju snyggt, till och med nominerat till Sveriges snyggaste kontor!

Regelverk och målsättningar för mer cirkulärt

När det gäller cirkulärt byggande, så råder det mycket osäkerhet kring regelverket, vad man får göra och inte. Men Johanna menar att det inte alltid är så mycket hinder i just lagstiftningen.

- Lagstiftningen är egentligen ganska snäll och tillåtande. Det handlar mer om osäkerhet i tillämpningen, säger Johanna.

Ett exempel är att PBL lägger ansvaret på byggherren att bedöma lämpligheten av material. Samtidigt finns det i lagstiftningen inget krav på att begagnade byggprodukters prestanda måste vara bedömd och dokumenterad på ett särskilt sätt, utan endast att de ska vara "lämpliga". Är man då inte van att hantera återbrukat material så kan det kännas väldigt osäkert att göra en sådan bedömning. Här efterlyser Johanna fler vägledningar kring återbruk, från exempelvis Boverket.

- Känner man sig osäker kan man plocka de lågt hängande frukterna, där lämpligheten inte är så svår att bedöma. Som till exempel undertak, glaspartier eller beslag som ju inte är konstruktionskritiska, tipsar Johanna.

En annan viktig fråga är att anpassa miljöcertifieringar till just återbruk, exempelvis BREEAM och Miljöbyggnad. Detta är ju något som ofta används som en bas för krav i många upphandlingar. Flera krav där motverkar i praktiken det cirkulära tänket. Arbetet med sådana anpassningar är förhoppningsvis på gång, men under tiden finns hindren fortfarande kvar.

Ibland kan en stelbent tillämpning av regler förstås bli ett hinder, som när bygglov är för detaljerade kring utformningen. Där efterlyser Johanna en ökad flexibilitet.

- Om man i bygglovet till exempel angivit en viss bredd på fönster och dörrar, men du sen hittar jättebra återbrukade fönster och dörrar som inte har exakt de angivna måtten och kulören så kan det bli ett hinder för återbruket.

Där är en tidig dialog med kommunen avgörande, så att de kan ta hänsyn till cirkulära ambitioner i handläggningen och inte detaljreglera utformning när det inte är motiverat.

En annan sak en kommun kan göra är att ha tydliga mål och policys för det cirkulära. Hon lyfter fram Göteborg som ett exempel där förskolan Hoppet nu byggs med mycket höga klimatambitioner som fossilfri byggnation. Där har kommunen konstaterat att mer återbruk är en nyckel för att få ner klimatpåverkan.

Att göra målen mätbara är bra. Här kan det finnas en hjälp i den lagstiftning som snart kommer att gälla avseende "Klimatdeklaration för byggnader". Där måste klimatpåverkan beräknas och redovisas för all nybyggnation. Det ger jättebra möjligheter för kommuner att lägga krav på klimatpåverkan vid nybyggnation i egna projekt. En tanke med klimatdeklarationerna är att det ska kunna införas gränsvärden i framtiden.

- När man inför sådana gränsvärden skulle det verkligen kunna ge ytterligare en skjuts till återbruket i byggsektorn. Det hoppas jag på, säger Johanna.

Identifierade förbättringsmöjligheter:

- Gamla vanor kring kravställande behöver ändras. Det behövs ofta tid att sätta sig in i hur det går att införliva återbruk av material.
- Beställares beteendeförändring skulle kunna underlättas av riktlinjer från Boverket, så att osäkerheten kring återbruk minskar.
- Dialog i bygglovsprocesser kan förbättras så att de inte uppstår hinder för cirkulära ambitioner i onödan.

Tema Marknadsdialog

Ett av de områden som pekades ut som en utmaning av deltagarna i projektet var hur man kan arbeta med marknadsdialog. När cirkulära strategier används ingår det att ifrågasätta tidigare antaganden om behov och hur dessa har mötts. Då uppstår inte sällan behovet av att undersöka marknaden på ett nytt sätt, med nya erbjudanden och leverantörer.

Därför hade vi inom projektet ett temamöte där Maria Losman och Lotta Göthe från Ecoplan In Medio delade med sig av tips och erfarenheter kring marknadsdialog.

För att kunna möta de behov som organisationen har, måste en upphandlare skaffa sig en bild över vilket utbud som finns på marknaden. Det rör möjliga leverantörer, tillgängliga tjänster och produkter, vilken kvalitet och vilka leveransvillkor som erbjuds. För att det ska bli bra, måste förstås detta göras i god tid och långt innan upphandlingsunderlag och annonsering.

Maria tipsar om att en marknadsundersökning inte behöver vara så avancerad.

- Man kommer rätt långt genom att googla på olika alternativ och ringa runt till potentiella leverantörer med öppna frågor. Det finns också ofta en massa kunskap kring nya alternativ genom diverse utvecklingsprojekt, där det kan finnas ansvariga personer att prata med.
- Glöm inte att du kan fråga andra kunder, fyller Lotta i. De sitter ofta på bra information eller erfarenheter som du kan ta med dig.

Ett annat sätt är att aktivt göra sina behov kända på marknaden. Det kan vara att låta sig intervjuas i media, lägga upp efterlysningar via sociala medier eller branschföreningar. Ett vanligt verktyg för en upphandlare är att göra en så kallad annonserad RFI (request for information). Där kan frågor ställas på ett. Inom projektet har två av de deltagande organisationerna genomfört eller förberett RFI-er.

När man frågar leverantörer är det bra att ställa öppna frågor, där leverantörerna kan skriva ganska fritt, exempelvis ” Finns det saker vi bör tänka på inför upphandling?” eller ”vad kan ni erbjuda eller rekommendera?”. Det är inte ovanligt att det finns jättebra erbjudanden på marknaden, som beställare inte känner till.

- En bra fråga är ”Vad skulle ni vilja att kunder frågar efter?”, säger Maria. Men då behöver du som kund tänka på att ställa följdfrågor så att det som berättas inte bara gynnar det företag som svarar.

När det inte finns några självklara leverantörer kan marknadsdialoger vara mer utmanande. Ett större dialogmöte med flera potentiella anbudsgivare samtidigt kan vara en väg. Det fungerar bäst när det är ett nytt område där du behöver förklara lite mer kring dina behov och det kan finnas fördelar med att leverantörerna träffas, för att exempelvis kunna samarbeta med olika delar i ett erbjudande. Det behöver följas upp med dialog enskilt efteråt, där leverantören kan få mer frihet i att berätta utan att konkurrenterna lyssnar.

- Det viktigaste är att du inte är rädd för att fråga! Att fråga är ett jättebra verktyg för nya kreativa cirkulära lösningar, säger Maria.

Identifierade förbättringsmöjligheter

- Resurser för marknadsdialog i tid. Marknadsdialoger tar några timmar och det behöver göras i god tid innan upphandlingen startar. Upphandlingsfunktioner är ofta slimmade och har svårt att hinna med.
- Mer genomtänkta prioriteringar kopplat till cirkulära ambitioner. Det är tidsbesparande att göra som man alltid gjort, eller som andra nyss gjort. Därför är det viktigt att våga prioritera, dvs välja bort att lägga så mycket förberedelsestid på vissa avtalsområden. Det kan kännas för enskilda medarbetare som att man gör ett dåligt jobb, men givet de resurser man har är det bättre att prioritera än att smeta ut sin tid överallt.

Tema Avyttring

I RE:Source projekt Cirkulär Upphandling i Praktiken intresserar vi oss förstås för anskaffningen, men också vad som händer sedan när en produkt inte längre kan användas i organisationen. Annars blir det klenk med de cirkulära perspektiven.

Privata företag och privatpersoner kan enkelt både skänka bort saker och sälja, men för offentlig verksamhet finns det en del juridik att ta hänsyn till. Det gäller Kommunallagen, Lagen om vissa kommunala befogenheter, reglerna om konkurrensstörning och statsstödsreglerna. Dessutom finns regler om produktansvar för vissa produkter, tex medicinteknisk utrustning och miljölagstiftning t ex kemikalieinnehåll i leksaker, som gäller alla.

Det kan låta avskräckande, men Magnus Ljung som är jurist på SKR (Sveriges Kommuner och Regioner) menar att det är fullt möjligt för medlemmarna att vara cirkulära, inte bara i upphandling utan också i avyttring.

- Att byta begagnade saker inom samma organisation är helt oproblematiskt, det är bara att göra, säger Magnus. Det går också att ge bort saker till grannkommuner eller andra organisationer när prylarna saknar ekonomiskt värde eller där transaktionskostnaderna äter upp vinsten. Men i grund och botten är principen att sälja till marknadspris för att inte störa konkurrensen eller gynna enskilda näringsidkare.

När det gäller större värden kan man antingen låta en oberoende värderare bedöma marknadsvärde eller gå ut på anbud och se vad man får för bud, vad någon vill betala. Men det blir för krångligt när det gäller mindre värden som t ex möbler och datorer. Då kan man googla priser på liknande produkter som säljs av olika företag eller kolla vilka priser som ligger ute på Blocket.

- Överskottsförsäljning har skett i alla tider, påminner Magnus. Kommuner har länge sålt fastigheter de inte behöver och att sälja möbler eller annat är i princip samma sak.

Kommuner och regioner kan sälja själva, eller så kan de upphandla en mäklartjänst eller en auktionstjänst som gör jobbet. Auktionstjänster är sedan länge vanliga för avyttring av bilar efter tre års leasing, och det går bra att auktionera annat också.

Det går inte att friskriva sig från ansvar för lagar genom att upphandla en mäklartjänst eller auktionsfirma, men det går att avtala att den anlitade leverantören inte ska sälja vidare varor som är skadade eller miljöfarliga. Mäklaren måste granska och kvalitetsbedöma det begagnade materialet eller produkterna.

SKR:s jurister ger råd till kommuner och regioner hur de kan göra i enskilda fall. Det är bara att höra av sig till [SKR:s jurister ger rådgivning och stöd | SKR](#) Kort rådgivning är gratis för medlemmarna.

Identifierade förbättringsmöjligheter

- Mer fokus på avyttringen hos upphandlande organisationer. Kunder i allmänhet lägger mer tid och energi på anskaffning än på avyttring. Det tar lite tid att arbeta med vad som ska hända med produkter och material efter att de tjänat ut. Det tar mindre tid att bara köpa nytt och låta det gamla bli avfall.
- Mer vägledning kring avyttring. För kunder i offentlig sektor tillkommer en osäkerhet om vad som är tillåtet när det kommer till att sälja produkter och material. För att minska osäkerheten vore det bra om upphandlingsvägledning inte bara handlar om anskaffning utan också avyttring.

Tema hantera ökade kostnader

Det är inte ovanligt att en upphandlande organisation råkar ut för ökade kostnader när det upphandlas med cirkulär ansats. En av de utmaningar som deltagarna i projektet Cirkulär upphandling i praktiken diskuterade på en träff.

En vanlig orsak till kostnadsökningar är att det rör tjänster eller produkter som inte är lika allmänt tillgängliga och därför råder en begränsad konkurrens. Det kan också bero på att leverantören behöver utveckla tjänsten eller produkten för att kunna möta behoven, och då tar ut utvecklingskostnaden i priset.

Men också ökade interna hanteringskostnader är vanligt. Att spara grejor internt för framtida bruk kräver både lagerytor och personer eller stödsystem som ser till att det är ordning och reda i förråden.

För att kunna hantera de ökade kostnaderna så behöver det finnas en förankring och förståelse inom organisationen för att det cirkulära kan kosta mer. Att göra beställarorganisationen delaktig i förarbetet är ett sätt att skapa förståelse. I diskussionen lyftes behovet att ta plats

och skapa sig forum internt för att prata om upphandling som ett sätt att driva utvecklingen. Det kan göras när man gör avtalsgenomgångar eller diskuterar spendanalyser.

Att kostnaderna för cirkulära grepp hamnar i en del av organisationen, men intäkterna eller nyttan hamnar i en annan kan vara svårt att hantera i det praktiska arbetet. Här spelar stuprören i organisationen roll. Ännu svårare blir det när kostnaderna hamnar i en organisation men nyttan på ett annat ställe i samhället. Då är tydliga målsättningar eller politiska beslut ett viktigt stöd. Även tydliga beskrivningar av nyttan, gärna i ekonomiska termer, är något som flera av deltagarna i projektet efterfrågar.

I regioner behöver man bli bättre generellt på att koppla de regionala utvecklingsstrategierna hem till de egna processerna inom regionens egen organisation. Där kan cirkulär upphandling spela en viktig roll för att uppnå de mål som finns i de regionala utvecklingsstrategierna.

På en övergripande nivå kokar många av de ökade kostnaderna ner till det faktum att många cirkulära lösningar kräver mer arbetskraft, vilket är relativt dyrt jämfört med att köpa nya produkter. Ett sätt att möta detta är att kombinera cirkulära tjänster med andra offentligt finansierade nyttor, som arbetsmarknadsinsatser eller daglig verksamhet, exempelvis för reparationer.

Identifierade förbättringsmöjligheter

- Mer acceptans och dialog kring att prioritera samhällsnytta inom upphandling. Upphandling bör handla om att vara rädd om pengarna och få tillräcklig kvalitet inklusive cirkulära hänsyn. I offentlig sektor bör upphandlingen dessutom handla om att tänka samhällsekonomi, inte bara den egna förvaltningens eller bolagets ekonomi. Det kan vara nog så utmanande att få till ett sådant tänkande inom en kommun eller en region, än mer utmanande att få till det mellan kommun-region-stat. Det här är inte ett unikt hinder för cirkulära perspektiv utan gäller upphandling generellt.

Resultat deltagarna

Ett viktigt syfte med projektet är att samla och sprida erfarenheter kring hur cirkulär upphandling har hanterats i praktiken i olika organisationer. Det är också det som uttalas som ett stort behov i just denna målgrupp.

För att öka möjligheten att sprida erfarenheterna från organisationerna som har deltagit i projektet är därför nedanstående redovisningar av erfarenheterna skrivna så att de med små insatser kan lyftas ut och publiceras som artiklar, något planeras för flera av nedanstående avsnitt.

Eskilstuna begränsade sortimentet på profilprodukter

Eskilstuna valde att arbeta med sin ramavtalsupphandling av profilprodukter, giveaways, profilkläder och mässmaterial.

När Cirkulär Upphandling i Praktiken startade våren 2021 var kommunen precis i uppstarten av att ta fram upphandlingsunderlag och en sortimentslista/varukorg till upphandlingen. Referensgruppen till upphandlingen deltog på kickoffen med RE:Source. När Cirkulär Upphandling i Praktiken avslutas i oktober 2021 har anbud kommit in och utvärdering pågår. Avtal beräknas vara på plats till 2021-12-01.

Profilprodukter är ett område med massor med prylar i alla möjliga material. Var och en kanske inte produkterna är så miljöbelastande men kan vara det sammantaget.

- Vi hade en önskan om att hitta någon produkt som stod ut och var cirkulär, säger Linnéa Lindhé som arbetade i projektet och är hållbarhetsutvecklare på Serviceförvaltningens upphandlingsenhet. Eskilstuna kommun vill profilera sig som en medveten miljöstad.
- Vi ville bort från slängprodukterna och det blev ett sortiment med produkter som faktiskt kommer till användning, fortsätter Anna Karlsson som är upphandlare. Vi hade svårt att komma på bra produkter som är cirkulära. Marknaden har en bit kvar där, så fokus skiftade mer till återvunnet material och att ha nytta av produkten.

Bara avtala artiklar som går åt

Anna och Linnéa arbetade tillsammans med sin referensgrupp med att se över sortimentet. Produkter som fick stryka på foten var jordgubbssnoppare, fröpåsar och picknick-filtar. Produkter som fick finnas kvar var bland annat bärkassar, busskortfickor, tröjor, ryggsäckar, reflexer, nyckelband, godis, kulspetspennor, muggar, och vattenflaskor.

Kommunen har också möjlighet att handla ”övrigt sortiment” inom ramavtalsområdet via förnyad konkurrensutsättning mellan flera leverantörer som är antagna på ramavtalet. I en förnyad konkurrensutsättning specificeras behovet inför att leverantörerna lämnar in sina offerter. Det finns möjlighet att utvärdera på bland annat hållbarhet på produkterna i den förnyade konkurrensutsättningen.

När avtalet är på plats handlar det om att få det rätt använt och då har Eskilstuna nytta av att ha gjort ett grundligt förarbete med sortimentet. I e-handelssystemet finns en grön plupp för

”övrig miljömärkning”. Därunder kommer återvunna och cirkulära produkter att hamna. Eskilstuna kommun gör också en intern resa för att ändra beställarnas inköpsvanor.

Cirkulära krav på artiklarna

Kvalitets- och miljökrav som ställts är att alla produkter där det är relevant ska vara CE-märkta, PVC-fria, inte innehålla några ämnen från kandidatlistan och de som kommer i kontakt med livsmedel ska vara BPA-fria. Kakao ska vara ekologisk och etiskt producerad, pappersförpackningar FSC-märkt eller liknande. Bomull ska vara ekologisk och etiskt producerad.

I upphandlingen har kommunen ställt krav på återvunnet material i produkter där det är möjligt.

Utdrag ur upphandlingsunderlaget:

“ UM strävar efter att få fler produkter med låg miljö-, klimat- och hälsopåverkan på våra avtal. Ett av våra fokusområden är att minska klimatpåverkan från de produkter vi köper in, därför frågar vi efter produkter i återvunnet material i stället för produkter som är tillverkade i jungfruligt material, så långt det är möjligt.

UM ser gärna att antagen leverantör tillmötesgår Eskilstuna kommunkoncern i detta arbete och att leverantören föreslår hur vi kan minska vår miljö- och klimatpåverkan, både från produkter och annat som är kopplat till avtalet.”

På flera artiklar ställs cirkulära krav på materialet och när det gäller stengodsmuggar ett livslängdskrav.

PRODUKT	KRAV
Stiftpenna	Stiftpenna som till stor del (minst ca 60 %) är tillverkad av biologiskt nedbrytbart material.
Kulspetspenna	Kulspetspenna med clips och blått bläck. Pennan ska vara tillverkad av biologiskt nedbrytbart material (undantag fjäder och refill).
Nyckelband	Återvunnet material
Mugg i stengods	Livslängdskrav genom att både mugg och tryck ska tåla maskindisk
Tygkasse	Återvunnet material
Vattenflaska	BPA-fri. Återvunnen plast som uppfyller livsmedelshygieniska krav.
Korthållare/plastficka	Återvunnet material
Lässatsningen gymmapåse	Återvunnet material
Pappers mugg	Återvunnet material
Lock till pappersmugg	Återvunnet material

Eskilstuna arbetar vidare med cirkulära perspektiv

Att jobba med cirkulärt perspektiv har tagit lite mer tid än med andra upphandlingar. Men det har gått bra att tänka på social hållbarhet, miljö och cirkularitet samtidigt, tycker både Linnéa och Anna.

- Jag börjar känna mig duktig, säger Anna. Jag har verkligen lärt mig så otroligt mycket kring återvunnet och cirkulärt. Vi kommer definitivt göra detta på många upphandlingar framöver. Vi har ett återvinningstänk och vill göra hållbara inköp. Erfarenheterna från cirkulär upphandling kommer nyttjas i både produkt- och tjänsteupphandlingar.

Att delta i RE:Sources projekt Cirkulär upphandling i praktiken har hjälpt till att ta de här frågorna framåt i Eskilstuna.

- Vi arbetade inte med det alls nästan tidigare även om vi ville, säger Linnéa och Anna. Regnbågskartan (cirkulära målkartan) har vi vid flera tillfällen plockat fram och delat med oss av. Vi har gjort våra kollegor delaktiga och mer medvetna och ökat intresset för cirkulär upphandling. Ni kommer inom de närmsta åren absolut få se mer av cirkulärt från oss!

Annas och Linnéas tips till andra är att ge det tid, att ha tid och planera för att det kommer krävas lite extra när det är nytt. Titta gärna på tidigare cirkulära upphandlingar och kanske börja med ett område någon annan tidigare varit inne och nosat på och lyckats med ett resultat. Mycket förarbete i form av marknadsundersökningar är viktigt, att ta reda på vad som finns på marknaden och vad som kan utvecklas.

Huddinge vill ha cirkulära arbetskläder

När RE:Source annonserade efter deltagare hade Huddinge inte kommit igång med upphandlingen av arbetskläder än. Den låg i upphandlingsplanen för 2021 och man ville nominera en upphandling som ändå skulle genomföras. Lena Mårdh, som arbetat i projektet, och hennes kollegor insåg att ett cirkulärt perspektiv skulle kräva mer tid, men konstaterade att om de startade upphandlingen tidigare så skulle den kunna passa bra i projektet.

Huddinge valde just arbetskläder för att de tyckte det skulle passa bra för ett cirkulärt projekt. Man ville välja ett varuavtal där både produktion, leverans, användande och material i produkten kunde vägas in och då passade arbetskläder bra. De var också på det klara med att man ville använda ett utforskande arbetssätt.

I början hade man ett möte med projektets expert Helena Norin, där man gick igenom den cirkulära målkartan och identifierade att ungefär hälften av alla aspekter kunde täckas in av arbetskläder. De valde sen ut vilka cirkulära aspekter man skulle fråga marknaden om i en RFI³ och formulerade frågor tillsammans med Helena. RFI skickades ut under våren 2021. Många svar kom in, vilket är ett tecken på intresserade leverantörer. Just nu (oktober 2021) planerar Huddinge för en fortsatt dialog i marknadsanalysfasen med ett urval av leverantörer.

Invecklat utvecklingsarbete

³ RFI=Request For Information

En utmaning för Huddinge har varit att inte låsa in sig i befintliga strukturer och tänka utvecklingsinriktat. Referensgruppen från beställarorganisationen inom kommunen som ska vara med och ta fram krav, kan i de flesta kan beskriva hur det är idag. Men det kan vara svårt att tänka cirkulärt i den vanliga organisationen.

De funderade även tidigt på om det skulle gå att få till en tjänst för att laga kläder. I det fallet har det visat sig att kommunen inte vet hur behoven ser ut. Behovet måste identifieras innan en upphandling av lagningstjänster kan göras. Beställarna har också fått frågor om hur ofta de köper nytt och var kläderna slits. Lena Mårdh tänker att kommunen kanske måste börja med att skapa ett behov för lagning. Därför har man inlett samarbete med kommunens arbetsmarknadsenhet. De har en textilverkstad som tidigare har sytt saker för försäljning, men som även har visat intresse för att laga kommunens arbetskläder. Nu undersöker man hur man ska kunna göra den tjänsten känd inom kommunens verksamheter.

Med erfarenheterna från arbetskläder kommer det bli enklare att ta sig an andra avtalsområden. Årets mål är att 5% av alla upphandlingar ska ha ett moment av cirkulär ekonomi. Målet för 2030 är att hälften av alla upphandlingar ska vara cirkulära. Tematräffarna har gett inblick i andra aspekter och möjlighet att fördjupa sig och diskutera med andra projektdeltagare, vilket varit värdefullt för Huddinges deltagare. De vill se deltagandet i projektet som en kickoff för den cirkulära upphandlingen. Deltagarna har kunnat lägga mycket tid på arbetskläder tack vare att de ingick i projektet.

Till andra som vill genomföra en cirkulär upphandling har Huddinge kommun några råd:

- Ta med det cirkulära perspektivet tidigt i processen, så att det finns tid att ställa frågor i marknadsanalysen, tipsar Lena. Svaren man får från leverantörer väcker även många följdfrågor. Det kräver mera tid både för leverantör och upphandlare. Leverantörer har uppskattat att vi lyft det cirkulära perspektivet, vilket stärkt oss i att det är så här vi ska arbeta.

Lena tror att den största effekten har varit att förlänga förarbetet för att förstå behovet och inköpsmönstret. En lärdom av att hitta en bra referensgrupp är att vara tydlig med vad vi vill ha ut av referensgruppen när man frågar förvaltningarna efter deltagare.

Beställarorganisationen kommer behöva ha en bättre kunskap om vad cirkulär ekonomi innebär. Deras huvudverksamhet är aldrig att ställa krav, därför kan det vara bra att fråga efter en strateg, som i sin tur får ha kontakt med de som jobbar i linjen och gör avrop. Det är bra om upphandlingsfrågan ses som strategisk i beställarorganisationen.

Högskolan Dalarna ska inreda nytt campusområde

När Högskolan Dalarna ansökte om att bli deltagare i projektet gick man in med olika idéer om vad man ville upphandla cirkulärt. Efter en tid valdes möbler eftersom man just köpt mycket möbler till Falun och nu när det var dags för campus Borlänge ville Högskolan Dalarna ta lärdom av projektet i Faluns erfarenheter av återbruk och även försöka återbruka ännu mer.

Erfarenheterna från Falun var att det är viktigt att projektledaren har kunskap och drivs av att tänka återbruk tillsammans med anlita arkitekt. Det kan finnas en utmaning i arkitekternas arbetssätt som ofta är inriktat på design och trender. Som beställare behöver man fråga efter

kompetens också inom återbruk, reparation och hållbarhet. Det är också en utmaning i att jobba med lärmiljöer eftersom mycket kan ha ändrats sedan allt byggdes på 1990-talet. Därför är det viktigt att samarbeta med den avdelning som jobbar med lärmiljön. För campus Borlänge har man knutit en arkitektfirma till projektet med erfarenhet av återbruk.

Campus med förhinder

I somras så stoppades projektet nya campus Borlänge för att det drog i väg i kostnader. En utredning om kostnader förknippade med tänkt lokal görs nu. Stoppet kom av helt andra anledningar än cirkulära möbler. Projektet har ändå gett erfarenheter på hur man ska jobba med möbler generellt på Högskolan Dalarna. Nödstoppet har lett till att Högskolan Dalarna har tid att ta fram en policy för flödet av möbler på högskolan.

En stor utmaning i projektet har varit det interna flödet av möbler. Det är svårt att få till en rutin. Det lättaste är att slänga och köpa nytt.

- Frågor man måste ställa sig är: Hur gör vi rent praktiskt hos oss? Logistik, vem bedömer vad vi ska behålla, hur upphandlar vi renovering av möbler, hur förvarar vi möbler, hur annonserar vi? berättar Matilda Buske, som arbetat med projektet på Högskolan i Dalarna.

Tanken är att det i möbelpolicyn tydligt ska framgå hur inredning och möbler ska hanteras i ett cirkulärt flöde.

I detta arbete tar Högskolan Dalarna med sig erfarenheten att kunna återanvända skrivbordsunderrederna i Falun, återanvända gardinstänger och flytta kök, med mera. Utmaningen är att nu bli klara med det man tänkte från början så att högskolan är redo att upphandla cirkulärt när Campus Borlänge drar igång igen. Det finns också utmaningar med fyllda förråd med 30 år gamla stolar som man i dagsläget inte vet om de kan användas eller ej. Nya campus Borlänge har inte förrådsutrymmen på samma vis som nuvarande campus Borlänge så att spara möbler på det vis som högskolan har gjort tidigare blir inte aktuellt.

Att vara med i projektet ger ringar på vattnet

Deltagandet i projektet har varit värdefullt eftersom det ger ringar på vattnet inom organisationen. Matilda Buske inspirerar kolleger och vid ombyggnationen på Campus Falun ledde det till bra saker. Projektets tematräff om avyttring gjorde exempelvis att högskolan nu vet hur avyttring av möbler kan hanteras.

Högskolan Dalarna är kvar i förstudiefasen för upphandlingen av möbler, men projektet har gett värdefull hjälp. Projektet har varit kompetenshöjande för Matilda. Väldigt viktigt att ta del av vad andra jobbar med, t ex CC Build hos IVL. Frågor som dykt upp är om högskolan ska ställa krav på fastighetsbolaget att återbruka byggmaterial vid ombyggnationen vid nya campus Borlänge. Nya idéer har också kommit fram genom tematräffarna, exempelvis genom en annan deltagare som tidigare köpt in tjänsten ljus som återbrukar LED-skärmar. Matilda tycker att det är tacksamt med alla som delar med sig av sina erfarenheter vid tematräffar och upphandlingsfika som anordnats i projektet.

Några tips till andra som vill genomföra en cirkulär upphandling är att ha med många personer med olika kompetenser i upphandlingsprojektgruppen. Slutprodukten blir bättre när många kompetensområden täcks in, samtidigt som det känns som att alla drar åt samma håll. Centralt placerad miljökompetens stärker drivkraften. Hållbarhet ska ju in på alla sätt även i högskolans utbildningar, så många behöver utöka sin kompetens inom området.

Tryckat trä och gips på väg i cirkulation i Östra Göinge och Osby

Östra Göinge Renhållnings AB (ÖGRAB) har genom Inköpscentralen för Östra Göinge och Osby tagit sin utgångspunkt i att utforska cirkulära möjligheter i hanteringen av tryckimpregnerat trä och gips som lämnas in till återvinningscentraler som drivs av ÖGRAB.

Det utsorterade tryckimpregnerade träet visade sig bli för små volymer för att det skulle bli lönsamt att cirkulera. Därför är det satt på paus tills vidare.

- Vi kom så långt att vi hittade en bärbar analysutrustning som skulle göra det möjligt att hitta arsenik och annat som vi inte ska cirkulera utan tvärtom fasa ut, berättar Magnus Strand som är hållbarhetspecialist på Inköpscentralen. Vi har också identifierat kriterier för vilka typer av tryckimpregnerat trä som ska klassas som farligt avfall respektive icke-farligt avfall vilket har stor betydelse för hanteringen nedströms.

Gipshanteringen i pågående upphandling

Med gipset har det gått ända fram till upphandling av transport, kvalitetssäkring och återvinning av gipsavfall som lämnas på ÖGRAB:s avfallsanläggning.

Marknadssonderingen gjordes grundligt och ÖGRAB hittade fler möjliga anbudsgivare än vad man från början trodde fanns. Gipsbranschen har på gemensam nivå förstått att de måste arbeta mot en mer cirkulär affärsmodell vilket kommuniceras via deras branschorganisation. Enligt uppgift kommer fler specialiserade återvinningsanläggningar för gips att byggas. Byggbranschen har också visat intresse för att använda återvunnet gips.

ÖGRAB tog lärdom av Sysav som 2020 deltog i Cirkulär Upphandling i Praktiken med just en upphandling av återvinning av gips, där man fick in högre priser än förväntat. ÖGRAB valde att gå ut med ett fast pris per ton gipsavfall inklusive transport på 900 kr exklusive moms som en förutsättning i upphandlingen och anbudsgivarna har fått konkurrera på miljö- och hållbarhetsprestanda i återvinningsprocessen. I grund och botten ligger kravet att

”Uppdragstagaren ska återvinna gipsavfallet till ny råvara, för användning vid tillverkning av nya gipsskivor och/eller alternativa gipsprodukter. Återvinning av gipsavfallet som komponent vid jordförbättring är inte accepterat.”

Anbudsöppningen har varit, men avtal är ännu inte tilldelat. Det är därför för tidigt att helt dra slutsatser över utgången av upphandlingen, men glädjande är att det har kommit in anbud.

Efterfrågan måste öka på återbrukat och återvunnet!

Det är en utmaning att tekniskt återbruka och återvinna, men det går oftast att lösa. Frågan är egentligen bara till vilket pris, och om det finns kunder som vill köpa det återvunna och återbrukade till det priset, säger Per Erlandsson, som är vd på ÖGRAB.

- Vi måste få upp efterfrågan på återvunnet och återbrukat generellt. Det lämnas in väldigt mycket till återvinningscentralerna. Tillgången överstiger vida efterfrågan än så länge, säger Per.

ÖGRAB och kommunerna arbetar vidare med cirkulära perspektiv

Sedan flera år har de en cirkulär upphandling för behandling av utsorterat matavfall som bearbetas vidare till biometan för drivmedel och biogödsel för jordbruk. Erfarenheter från den nu pågående upphandlingen av gipset kommer vara viktiga i det fortsatta arbetet där de bl.a. undersöker möjligheter att skärpa det cirkulära perspektivet i kommande möbel- och IT-upphandlingar.

Det har varit bra att vara med RE:Source-projektet för att få tips från andra tidigare och nuvarande projektdeltagare och på projektets tematräffar har olika och intressanta aspekter lyfts. Det har varit intressant att ingående parter har deltagit med olika upphandlingar, mycket är gemensamt medan vissa delar skiljer sig åt. Att delta i ett projekt har också gjort det enkelt att sätta fokus på gipsupphandlingen och det cirkulära perspektivet.

Magnus och Pers bästa tips till andra är att göra en grundlig marknadsundersökning. Försök förstå vilka aktörer som finns utmed värdekedjan, deras förutsättningar och begränsningar samt försök göra skuggkalkyler på deras affärer.

Region Gävleborg slopar engångskuddar och äger textilier själva

Projektet ”Upphandlingsdriven hållbarhet ur ett helhetsperspektiv” som drivs av inköpsavdelningen, Region Gävleborg och delfinansieras av Tillväxtverket har deltagit i projektet Cirkulär upphandling 2021.

Regionens projekt har under det senaste 1,5 åren arbetat tillsammans i ett internt tvärkunskapsligt team med en tvätt och textilupphandling. Tidigare fanns en stor upphandling som nu delats upp i fyra olika upphandlingar (tvätt- och textiltjänst, inköp av vårdkläder, inköp av operationstextil och kuddar).

Tvätteribranschen är en bransch med låg konkurrens, då stora företag dominerar marknaden, där få mindre tvätterier får svårt att konkurrera då det ofta handlar om stora kvantiteter textilier som ska hanteras på relativt kort tid, för att optimera antalet textilier i ”tvättsnurrar”. I tvätteri- och textilbranschen finns en hel del utmaningar när det gäller miljöpåverkansgraden. I samtliga upphandlingar så har krav ställts på fossilfritt drivmedel.

Syftet för Regionens projekt har varit att applicera det arbetssätt som de arbetat fram under ett antal år på en större upphandling, att öka antalet leverantörer, få en bättre kontroll samt att undersöka om det går att hitta mer hållbara lösningar tillsammans med leverantörerna. Arbetssättet är kunskapsdrivet och ett test vid Bollnäs sjukhus har gett mycket kunskap som har kunnat användas i den nya upphandlingen. Också behovsidentifiering i den egna verksamheten, leverantörsdialoger och omvärldsanalys har gett kunskaper som sedan har

används i framtagandet av upphandlingsunderlagen. Arbetet inför upphandlingen har resulterat i att en helt ny organisation omkring textil har formats och implementerats i organisationen. Samverkan är en annan viktig del, därför har upphandlingarna genomförts i tvärkunskapliga grupper där kompetenser inom inköp, logistik och service, IT, hygien, e-handel, vårdverksamheterna, miljö finns representerade.

- Vi i projektet använder hellre hållbarhet än cirkularitet som begrepp. Det är inte tydligt vad vi menar med cirkularitet och det är oklart vad som menas med cirkulär upphandling. Där har regionen känt att man måste få en gemensam bild av vilket mål och vilka effekter som ska uppnås, säger Anette Jonsäll som tillsammans med Sigrid Pettersén arbetat med projektet på regionen.

Gammal leverantör får testarena

Den stora tvätt- och textilupphandlingen är tilldelad och det var den tidigare leverantören Elis som vann. Kontraktet för tvätt- och textiltjänst som tecknas nu gäller för tvätt av personalkläder, kuddar, operationskläder och cirkulation på flatgoods. Det kan komma att löpa upp till åtta år. Detta underlättar för samarbete med leverantörer som då kan våga satsa på ett utvecklingsarbete som de vet att det finns en affär i.

En utmaning har varit att Regionen upplevt att man haft dålig kontroll på var i flödet textilierna befann sig och hur lång livslängd textilierna verkligen har. Därför har digitalisering varit en viktig del i kravställningen så att regionen kan följa hur kläderna cirkulerar och hur länge de håller den kvalitet som önskas. Genom att skriva in utveckling och innovation i upphandlingsunderlaget, kan regionen och leverantören tillsammans samverka för att utveckla innovativa hållbara lösningar under pågående avtalsperiod, då regionen i vissa fall kan användas som testarena för nya lösningar.

- Samverkan är nyckeln till framgång för allt utvecklingsarbete, där utmaningar som nya material, nya logistiklösningar med mera kan utvecklas i samverkan. Tveklöst står vi inför stora utmaningar gällande miljöfrågor som tex vattenanvändning i textilproduktion och tvätt samt material i vårdnära textilier som är hållbara ur olika perspektiv, säger Sigrid Pettersén.

Regionen har fått en hel del frågor och svar när upphandlingen annonserades. Ibland har kraven fått förtydligas, men inga större ändringar har behövt göras. Upphandlingen av tvätt- och textiltjänst blev inte överprövad. Implementeringsarbetet har tagit vid nu, med att hitta affärsmässighet och sätt att jobba tillsammans och där det finns ett tydligt fokus på hållbarhet.

Upphandlingen av vårdkläder genomfördes under våren 2021 och en sensorisk utvärdering genomfördes med hjälp av personal ute i verksamheterna både på sjukhus och på hälsocentralerna. Här är det tydligt att det i dagsläget inte finns några alternativ som håller i industritvätt. Materialvalet diskuterades och i omvärldsanalysen kunde konstateras att det fortfarande är kombinationen av bomull och polyesters som fungerar för industritvätt, däremot så finns en hel del miljöcertifieringar som kan användas som krav. Materialet är en fråga där det händer mycket just nu och därför har utveckling skrivits in i avtalet med leverantören. Det bästa plagget är det som aldrig blivit sytt och därför är livslängden på plaggen en av de viktigaste parametrarna att ta hänsyn till. En annan utmaning är hur återbruk och återvinning skall ske av textilmaterial, där finns också flera projekt på gång och kan komma att utvecklas i framtiden.

Fasar ut engångskläder vid operation

Ett mål som ska uppnås är att fasa ut engångsmaterial i så stor utsträckning som möjligt, där både operationskläder och engångskuddarna ingår. Det finns idag nya kuddar för vården, som möjliggör utfasning av engångskuddarna. En ny standard för operationskläder finns också, som möjliggör utfasningen av engångskläder vid operation. Det nya flergångsmaterialet ger stora miljöfördelar, är lika effektiva som engångskläder beträffande hygien utan att kostnaden blir högre.

I upphandlingen av operationskläder, så ville Regionen fasa ut engångskläderna och övergå till flergångsoperationstextilier. Operationstextilier skall minska spridningen av bakteriebärande hudpartiklar i operationsrummet och förhindra infektioner hos patienterna.

En ny standard för OP kläder –SS-EN 13795-2 2019 trädde i kraft 2020, (SS 8760164:2018). En sensorisk utvärdering genomfördes ute i verklig drift, där olika personalkategorier inom operation fick arbeta i kläderna under flera dagar för att sedan göra en utvärdering.

Flergångsplaggen skulle vara utformade enligt Svensk Standard SS 876 01 64:2018 och består av byxa med mudd nedtill, överdel med nertill och kort ärm samt hjälm/operationshuva med dok.

Upphandlingen av kuddar i vården som Region Gävleborg nominerade till projektet var i väldigt tidigt upphandlingsskede då projektet startade. Regionen hade identifierat att användningen av engångskuddar var stor och avfallshanteringen innebar förbränning av kuddarna som farligt avfall, vilket är både dyrt, innebär långa och onödiga transporter och slöseri med material.

Omvärldsbevakningen visade att det fanns nya sorters flergångskuddar med olika användningsområden och som var lämpliga att använda i vården. En behovsidentifiering genomfördes ute i verksamheterna och ett upphandlingsunderlag togs fram. Upphandlingen av kuddarna pågår och anbudsutvärdering görs i mitten av oktober 2021.

Ett annat exempel från Region Gävleborg på hur man inkluderar hållbarhetsperspektiv i upphandling är transporter. Där tittar regionen aktivt på hållbara transporter och varuleveranser på gles – och landsbygd ur ett upphandlingsperspektiv, där hållbarhet handlar om helhet och inte bara bränsle och samtransporter. Nya företagslösningar kan göra ”den sista milen” attraktiv i stället för olönsam. Om nya lösningar innefattar offentliga transporter och varuleveranser måste det genomsyras av hållbar offentlig upphandling.

- Att delta i projektet cirkulär upphandling har gett deltagarna möjlighet till ett nytt nätverk, bra dialoger ny kunskap samt möjlighet att dela med oss av våra erfarenheter. Där vikten av att tänka helhet har förstärkts. Det har blivit ett mer fokus på hållbarhet i våra tvärkunskapliga grupper vilket resulterar i att fler blir ambassadörer i hållbarhet och förstår vikten av samarbete, berättar Anette och Sigrid.

Region Halland hittar nya processer för cirkulär upphandling av möbler

När Region Halland kom in i projektet var de i fasen behovsanalys. Det var en lång fas som mer och mer börjar gå ihop med marknadsanalysen. Man har insett hur viktigt det är att gå igenom sina behov för att kunna driva processen framåt.

Region Hallands arbete med cirkulär upphandling är i starten där det också skulle kunna vara intressant att knyta det till möjligheten att göra innovationsupphandling.

- Projektet har inneburit steg ut på okänd mark, vilket varit fantastiskt men utmanande berättar Lindha Feldin som har varit projektledare

En projektgrupp startades en bit in i projektet och projektledaren, som också arbetar med näringslivsutveckling, såg redan då behovet av bredd i gruppen. Gruppen består av representanter från Regionupphandling, Regionfastigheter (ansvariga för möbler och inredning), ekonomi, näringslivsutveckling samt miljöstrateger. En ledningsgrupp med chefer från Regionupphandling, Regionfastigheter och Regional utveckling följer arbetet med upphandlingen. Regionfastigheter hade tankar om återbruk och cirkularitet av möbler och inredning redan vid projektets start. Nästa steg just nu är RFI, men det har dykt upp andra saker också som Adda-avtalet⁴. De undersöker också om det skulle kunna gå att ha ett gemensamt system för återbruk med en annan kommun eller region. Bli det något av det påverkar det hela upphandlingsprocessen.

Viktigt att hela projektgruppen har samma målbild

De utmaningar och frågor kring cirkularitet som regionen hade med sig från start var flera. Ovana att arbeta med utvecklande former av upphandlingar, exempelvis i form av innovationsvänlig eller cirkulär upphandling, gjorde att det tog tid att hitta målbilder och former att samlas kring. Flera närliggande behov lyftes där det tog tid att reda ut vilka av behoven som är möjliga att hantera genom den här upphandlingen och vad som är närliggande processer.

I en mindre arbetsgrupp (projektledare/ näringslivsavdelningen, regionupphandling och regionfastigheter) inleddes ett mer operativt arbete med huvudfokus på att ringa in behov som behöver lyftas i upphandlingen, vilka lösningar som finns på marknaden och att omvärldsbevaka andras lösningar för att i högre grad återbruka möbler och inredning.

De utmaningar Lindha ser idag kring cirkulär upphandling är att få ännu bättre koll på marknaden, ännu bättre förståelse för regionens behov. Tanken är att först se över eget internt återbruk, sedan köpt återbruk, i tredje hand nyinköp av cirkulära möbler/inredning.

Regionen har i nuläget precis landat i att det ska bli ett enda möbelavtal framöver. Hur måste avtalet då se ut? Hur ska vi se till att det används? Hur ska detta synkas med t ex Adda?

Regionen har ännu inte tagit sig an andra avtalsområden för upphandlingar med cirkulärt perspektiv. De funderar just nu över vilka områden som man kan jobba vidare med och diskussioner förs med halländskt näringsliv inom andra produktgrupper.

RE:source-projektet har varit ett stort stöd för att regionen ska komma längre i arbetet med cirkulär upphandling, menar Lindha. Både möjligheten till direktdialog med projektets experter och möjligheten vid tematräffarna att få dela synpunkter har varit oerhört värdefullt. Första tematräffen upplevdes som särskilt bra. Där poängterades att marknadsanalys ska ha start i behov och inte i vad som finns på marknaden. Bra vore om det fanns något permanent forum för stöd och erfarenhetsutbyte.

⁴ Adda Inköpscentral upphandlar nationella ramavtal som kommuner och regioner kan göra avrop

Några tips från Region Halland till andra som ska genomföra en cirkulär upphandling är att tänka igenom vilka har man som målgrupp för att få regionens aktörer att upphandla cirkulärt. Det är viktigt att inte bara upphandlare är målgrupp, även andra målgrupper är viktiga för omställningen till fler cirkulära upphandlingar.

Det måste finnas mod att testa nya vägar inom det man redan gör.

- Det har varit en fördel att vi som jobbar med utvecklingsfrågor varje dag har varit med i projektet, säger Lindha. Vi är vana att försöka hitta nya lösningar på olika utmaningar, så vi upplevde det kanske inte som lika stort när projektet stötte på problem. För andra delar av organisationen kan det ha upplevts som jobbigare att det inte fanns givna svar på alla frågor. Förutom att ha med sig verksamhetsområdena och upphandlingsavdelningen i att se möjligheterna med att upphandla cirkulärt, så är vana att jobba med utveckling bra för en projektgrupp, liksom kunskap om cirkulär ekonomi.

Cirkulär upphandling som verktyg för omställning i näringslivet har stor potential, även om det finns mycket kvar att göra, menar Lindha. Inom näringslivsutveckling upplever hon att aktörer klagar på att offentliga upphandlingar oftast framförallt går på pris vilket kan göra det svårt att konkurrera med cirkulära lösningar. Hon pekar på att den egna organisationen genom cirkulära upphandlingar kan främja näringslivets cirkulära omställning genom att verka för en ökad efterfrågan på nya cirkulära lösningar i linje med regionens utvecklingsstrategi. Region Halland tittar till exempel på erfarenheter från Västra Götalandsregionen som jobbat mycket med att matcha näringslivsutvecklingsinsatser inom olika kraftsamlingar för regional utveckling med att se över den egna regionens upphandlingar riktade mot samma branscher.

Region Västernorrland undersöker system för återbruk av möbler

När Region Västernorrland gick in i projektet hade de bara börjat fundera runt idén med återbruk av möbler. Möjligheten att delta i RE:Source-projektet dök upp efter att de tagit fram en rapport om hur man skulle kunna återbruka möbler i större omfattning, där den bärande idén var att man ville landa i någon slags upphandling. Regionen såg framför sig att man inte ville äga ett eget system, men gärna upphandla och kunna inkludera socialt företagande. Ett eget system sågs som utmanande, till exempel vad gäller resurser att hantera det och möjlighet till lager.

Regionen tänker i nuläget att de kan hänga på Adda Inköpscentrals möbelupphandling alternativt göra egen upphandling med inspiration från Addas krav. De kommer också titta på möjligheten att reparera och renovera mer för att förlänga livslängden på möblerna. I arbetet med att minska klimatpåverkande utsläpp från organisationen är också återbruk av möbler med som en aktivitet.

När regionen gick in i projektet såg man utmaningar med cirkulär upphandling och vad man får göra som offentlig organisation. Tematräffen kring avyttring var mycket uppskattad. Där blev det väldigt tydligt hur man som region kan tänka kring avyttring av produkter man inte längre har nytta av, men som kan få ett längre liv hos någon annan. Nu vet inblandade parter i arbetet på regionen mer om vilka möjligheter som finns för stöd och vart de kan vända sig till SKR med upphandlingsfrågor.

Idag finns fortsatta frågeställningar om hur återbruk av möbler ska hanteras i organisationen, där regionen ser sociala företag som en möjlighet. Det har varit bra att dela med sig av erfarenheter och att ta del av andras. Det är alltid lokala variationer som behöver fås ihop till en helhet, och då är det bra att höra hur andra har gjort.

”Vi möblerade en ny vaccinationscentral i Sundsvall med återbrukade möbler”

Projektet har gjort att regionen i större grad fokuserat på hantering av möbler. Det sammanföll i tiden med att behövde tömma en större kontorsfastighet, som skulle renoveras. Vissa möbler flyttades med till temporära lokaler men resterande möbler fanns inget klart fortsatt användningsområde för.

Då ställdes frågan om det fanns andra inom organisationen som skulle behöva möblerna. Foton och mått togs på alla restmöbler som skickades i en word-fil ut till miljöombud runt om i organisationen. Det visade sig finnas ett stort intresse för möblerna och många möbler kom till användning på nya platser. Exempelvis kunde en ny vaccinationsenhet för Covid-19 i Sundsvall möbleras med dem. Det ledde också till stor uppmärksamhet både på tjänstepersons- och politikknivå.

Tömningen av lokalerna och flytten av möblerna ledde och till att regionen initierade arbete med att uppdatera riktlinjer för avyttring, som kommer träda i kraft inom kort.

Cirkulär upphandling är ett ganska nytt begrepp och då behövs tid och möjlighet för kompetensutveckling i vad det innebär för olika delar av organisationer. Möbler blir startpunkten för upphandlingar med cirkulärt perspektiv och de hoppas att det kommer fler fall.

Sofia Mackin, som ansvarat för arbetet inom projektet, tycker att regionens deltagande i projektet har bidragit till att man kommit längre i arbetet med cirkulär upphandling. Vissa delar skulle säkert kommit upp ändå, men hon upplever att de fått mycket mera kunskap om hur cirkularitet ska hanteras.

- Det har varit mycket bra att få ta del av andras utmaningar och möjligheter och har gett väldigt mycket att hitta nya kontaktvägar. Det har varit mycket enklare att delta i ett projekt än att själv omvärldsbevaka, säger Sofia.

Viktiga lärdomar som regionen fått genom projektet och gärna delar med sig av är:

- Vikten av förankring i organisationen.
- Arbete med cirkulär upphandling kräver både förståelse och tid. Nya frågor måste få ta tid.
- Ställ många frågor och ta emot tankar och idéer.
- Identifiera någon del att börja med. Gå inte för stort från början, plocka de lågt hängande frukterna först.

Sammanfattande tips från deltagarna

- Ge det tid, planera för att det kommer krävas lite extra när det är nytt.
- Arbete med cirkulär upphandling kräver både förståelse och tid. Nya frågor måste få ta tid.
- Förläng förarbetet för att förstå behovet och inköpsmönstret.
- Identifiera någon del att börja med. Gå inte för stort från början, plocka de lågt hängande frukterna först.
- Titta gärna på tidigare cirkulära upphandlingar. Börja med ett område någon annan tidigare varit inne och nosat på och lyckats med ett resultat.
- Förarbete i form av marknadsundersökningar är viktigt, att ta reda på vad som finns på marknaden och vad som kan utvecklas.
- Ta med det cirkulära perspektivet tidigt i processen, så att det finns tid att ställa frågor i marknadsanalysen. Svaren man får från leverantörer väcker även många följdfrågor. Det kräver mera tid både för leverantör och upphandlare.
- Gör en grundlig marknadsundersökning. Försök förstå vilka aktörer som finns utmed värdekedjan, deras förutsättningar och begränsningar samt försök göra skuggkalkyler på deras affärer.
- Marknadsanalys ska ha start i behov och inte i vad som finns på marknaden.
- Ställ många frågor och ta emot tankar och idéer.
- Det är viktigt med förankring i organisationen.
- Det är bra om upphandlingsfrågan ses som strategisk i beställarorganisationen.
- Hitta en bra referensgrupp, var tydlig med vad du vill ha ut av referensgruppen när man frågar förvaltningarna efter deltagare. Beställarorganisationen kommer behöva ha en bättre kunskap om vad cirkulär ekonomi innebär. Deras huvudverksamhet är aldrig att ställa krav, därför kan det vara bra att fråga efter en strateg, som i sin tur får ha kontakt med de som jobbar i linjen och gör avrop.
- Ha med många personer med olika kompetenser i upphandlingsprojektgruppen. Slutprodukten blir bättre när många kompetensområdet täcks in, samtidigt som det känns som att alla drar åt samma håll.
- Tänk helhet, när ni arbetar med det cirkulära perspektivet. Tvärkunskapliga grupper kan stärka fokus på hållbarhet vilket resulterar i att fler blir ambassadörer i hållbarhet och förstår vikten av samarbete.
- Tänk igenom vilka har man som målgrupp för att få aktörer att upphandla cirkulärt. Det är viktigt att inte bara upphandlare är målgrupp, även andra målgrupper är viktiga för omställningen till fler cirkulära upphandlingar.

Uppföljning av 2020 års projekt

Upphandlingsprocesser tar ofta ganska lång tid, från start till mål. När det dessutom rör innovativa grepp eller upphandling av för organisationen nya produkter eller tjänster, kan en process lätt ta flera år. Projektet för 2020 varade endast under ett drygt halvår i aktiv projekttid. Därför hann inte alla organisationer komma så långt i processerna. För att fånga upp resultaten för 2020 gjordes därför en systematisk uppföljning av hur det hade gått. Enkäten som skickades ut till samtliga deltagare i 2020 års projekt syftade bland annat till att se hur långt deltagande organisationer kommit i sina upphandlingar. Uppföljningen gjordes i förhållande till följande processbild där läget vid projektstart 2020 jämfördes med läget i slutet på februari 2021.

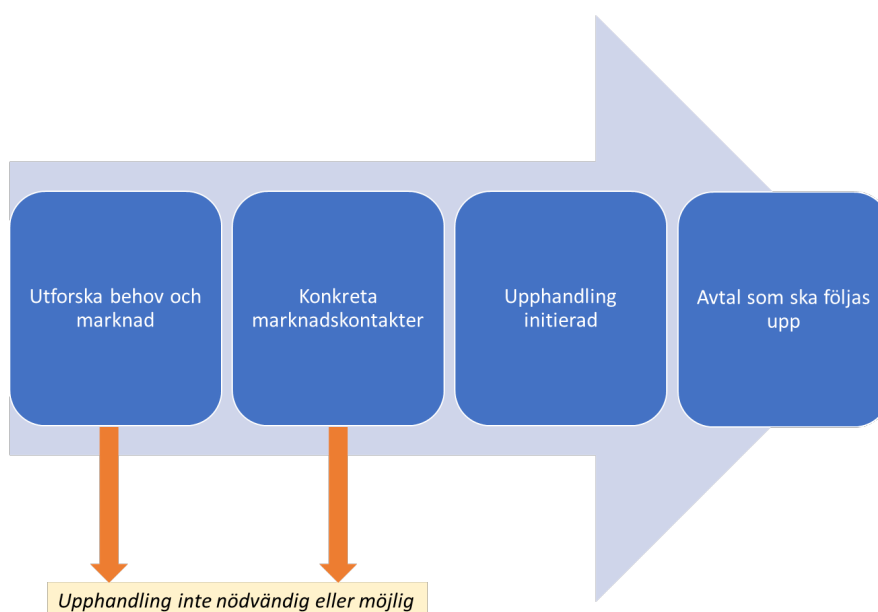

Bild 3. Processbild för uppföljningen av hur långt upphandlingsprocesserna inom 2020 års projekt kommit.

Den förflyttning som projektet syftade till var att organisationernas upphandlingsprocesser rört sig framåt enligt pilen ovan, alternativt i sin behovs- eller marknadsanalys landat i att upphandling inte var nödvändig eller möjlig.

Det var 13 av 15 organisationer som svarade på enkäten. Resultatet visade tydligt att en förflyttning hade skett från tidiga skeden, där det i 5 fall hade landat i en upphandling samt 3 fall med avtal som skall följas upp. I tre fall hade det landat i att upphandling inte var nödvändig eller möjlig.

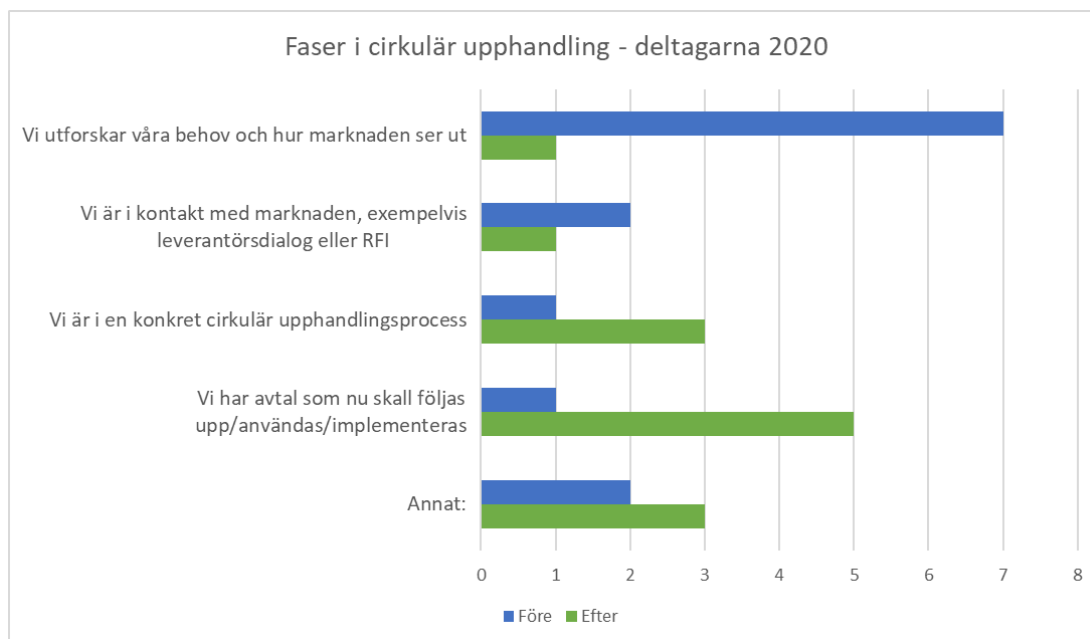

Bild 4. Figur för hur enkätsvaren såg ut avseende hur långt deltagarna i 2020 års projekt bedömde de kommit i sina respektive upphandlingsprocesser, där före = deltagarnas bedömning av var de befann sig i processen innan projektet startade och efter = deltagarnas bedömning av var de befann sig i processen i februari 2021.

I enkäten fick deltagarna möjlighet att skicka med råd till andra upphandlande organisationer. Följande goda råd framkom:

- Om möjlighet finns börja i en mindre skala exempelvis genom en direktupphandling. Utvärdera resultatet och ta med er erfarenheterna till den "ordinarie" upphandlingen. Våga prova sig fram. Inget blir perfekt första gången. Försök hitta ambassadörer internt som kan hjälpa med implementeringen av avtalet.
- Leverantörsdialogerna som vi gjorde var fantastiskt bra! Vi fick mycket information, och bjöds på en del överraskningar om vad som faktiskt är möjligt. Men gav också insikt om hur komplex plastbranschen är.
- Följ stegen i den holländska boken.⁵ Läs den och försök förstå den. Den bygger på många erfarenheter och har en bra struktur.
- Tålmod, tålmod och tålmod samt en grundlig undersökning om den marknad ni ska göra er cirkulära upphandling på. Stick ut hakan, våga!
- Ha tid för att se över behov och vilka lösningar det finns på marknaden. Använda Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier, och avsätta mycket tid för implementering och uppföljning.
- Vi är i ett tidigt skede av den konkreta upphandlingsprocessen men ser det som en framgångsfaktor att vi har ett konkret case där verksamheten har ett stort behov i

⁵ [Circular Procurement in 8 steps | European Circular Economy Stakeholder Platform \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eip/circular-procurement-in-8-steps/)

närtid. Vi tror att det är ytterst värdefullt för implementeringen av avtalet att kunna visa upp dessa två förvaltningar, som står inför en stor flytt till nya lokaler och som kommer att köpa återbrukade möbler i den mån de behöver fylla på med möbler, som ett gott exempel som andra kan ta efter.

- Börja diskussionen tidigt, innan upphandlingen börjar om det krävs ändrade arbetsmetoder. RFI lär er mycket om hur marknaden tänker. Dialog med möjliga leverantörer är värdefullt.

Dessa goda råd vidareförmedlades till 2021 års deltagare på kick-offen samt som små tips via stop-motionfilmer på LinkedIn, se mer under avsnittet Kommunikation.

Deltagarna fick även frågan om de planerade genomföra fler cirkulära upphandlingar. Det var inte många som hade konkreta sådana planer, men flera hade ambitionen att göra mer i framtiden. Eftersom de flesta organisationer fortfarande arbetade med en cirkulär upphandlingsprocess är det inte så konstigt att konkreta planer ännu inte finns.

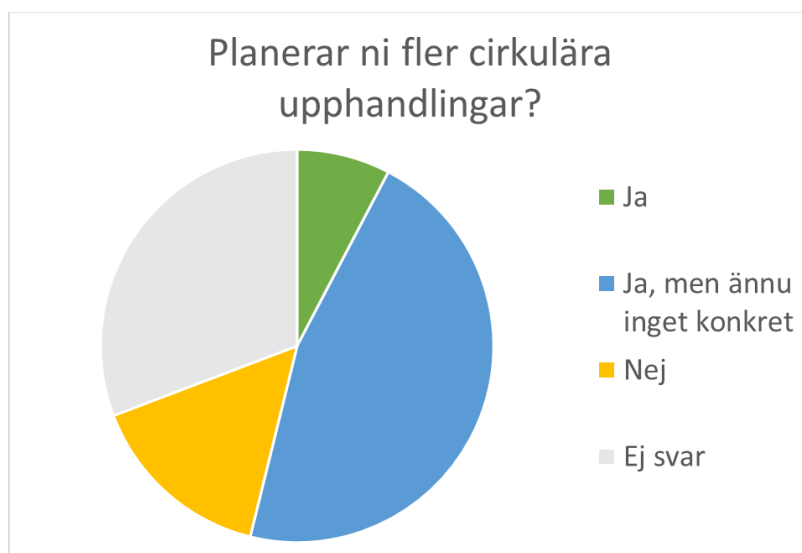

Bild 5. Svaren på enkätfrågan till deltagarna i 2020 års projekt, om organisationen planerar fler cirkulära upphandlingar. 13 av 15 organisationer svarade på enkäten, 1 organisation svarade ja och 2 nej på frågan, 6 organisationer svarade ”Ja, men ännu inget konkret”.

Diskussion

Utifrån hur deltagarna beskriver sina erfarenheter är det tydligt att behovsanalysen och marknadsdialogerna är mycket centrala för hur cirkulariteten kan tillämpas i upphandlingsprocesserna. Cirkulär upphandling rör sig därför in i andra utvecklingsprocesser antingen inom organisationen eller tillsammans med leverantörer. Det är också då som upphandlingsprocesserna på ett bra sätt kan bidra till en önskad förändring.

Erfarenheter från flera deltagare är att vana av utvecklings- och förändringsarbete är viktiga kompetenser i en projektgrupp som tar sig an cirkulär upphandling för första gången.

En upphandlingsledare kan hjälpa till i behovsanalysen på ett konstruktivt sätt, där ett uttalat behov kan ifrågasättas när ett cirkulärt perspektiv tillförs. Då kan ett bra resultat av processen alltså bli att det inte sker någon upphandling eller att sortiment avgränsas som när Eskilstuna

upphandlat profilprodukter. Det kan också landa i att organisationen behöver ett omtag i sina egna rutiner för att skapa bättre förutsättningar för att använda de produkter man redan har, precis som i exemplet Region Västernorrlands möbler och inredning.

Ibland kan en kunnig upphandlare genom att lotsa organisationen genom en bra behovsanalys och sedan i en avstämning med vad marknaden har att erbjuda komma fram till att marknads erbjudande behöver utvecklas. Det vanligaste är att inleda dialog med potentiella leverantörer, för att på så sätt bidra i marknadsutvecklingen som en aktiv kund. I vissa fall kan processen leda fram till nya innovationer på marknaden, men för det mesta är det troligen redan befintliga tjänster eller produkter på marknaden som behöver vissa anpassningar för att kunna erbjudas till den aktuella kunden, eller att kunden behöver tänka om kring villkoren för att underlätta möjligheten att leverera. I vilket fall som, bidrar kunden på ett konstruktivt sätt till att utveckla marknaden till en mer cirkulär riktning.

För att det ska få en bra effekt behöver det dels finnas en god kompetens inom upphandlingsorganisationen, dels finnas ett mandat och förtroende för upphandlingsorganisationen.

Flera av deltagarna har tydligt lyft att för att nå resultat är det avgörande med den interna förankringen och att man som upphandlare är lyhörd gentemot marknaden och vad de kan erbjuda.

Slutsatser, nyttiggörande och nästa steg

Handledning och demonstration av en svensk modell

Inom ramen för detta projekt har vi använt modellen från 2020 års projekt där vi dels arbetade utifrån den cirkulära målkartan, dels Upphandlingsmyndighetens tre faser (bild 1 och 2).

De modeller och figurer som finns för att beskriva cirkulär upphandling täcker inte fullt ut tillräckligt tydligt att den cirkulära upphandlingen har kompletterande processer till de tre faserna Förbereda, Upphandla, Realisera som kommuniceras av bland andra Upphandlingsmyndigheten.

Som ett resultat av denna test har vi utvecklat beskrivningen av modellen med de faser som i verkliga upphandlingar med cirkulär ansats återkommer som resultat av processerna. Detta kan fungera som en handledning för hur modellerna med den cirkulära målkartan och upphandlingsfaserna kan integreras i praktiken.

De fyra kompletterande faserna vi har identifierat är:

- **Inget behov.** Detta är ett utfall av behovsanalysen, där ett cirkulärt perspektiv kan ifrågasätta att inköp av produkter som tidigare köpts in faktiskt fortfarande finns ett behov av. Detta är något som kopplar till Den cirkulära målkartans Mål A om att begränsa den totala materialåtgången.
- **Utvecklingsbehov internt.** Detta är ett utfall av behovsanalysen, där ett cirkulärt perspektiv kan visa på att det finns möjligheter att återanvända eller förlänga livslängden på produkter man redan äger. Detta är något som framförallt kopplar till den cirkulära målkartans Mål C om att förlänga livslängden på produkter och D om att maximera möjligheten för återanvändning av en produkt eller komponent.
- **Utvecklingsbehov med marknaden.** Detta är framför allt ett utfall av marknadskartläggningen, där det blir tydligt att marknaden inte är redo att leverera det som efterfrågas. Då behöver kund och potentiella leverantörer gemensamt diskutera vägar framåt för att lösa behoven. Detta är något som kan koppla till samtliga målområden i den cirkulära målkartan, Mål A-E.
- **Avyttring.** Detta är ett behov som kan uppstå när en organisation till slut bestämmer sig för att upphandla nya produkter. När cirkulära strategier tillämpas är en naturlig följd att befintliga uttjänta produkter inte slängs utan att man istället försöker skänka bort eller sälja dem. Avyttring innebär särskilda juridiska och praktiska utmaningar. Detta är något som kan koppla till framför allt målområdena D om att maximera möjligheten för återanvändning av en produkt eller komponent och E om att maximera möjligheter till återanvändning och återvinning av material, i den cirkulära målkartan. Här innebär det förstås även att i upphandlingen av nya produkter antingen försöka bädda för att leverantören återtar uttjänta produkter eller att de utformas på ett sätt som underlättar avyttring när de är uttjänta.

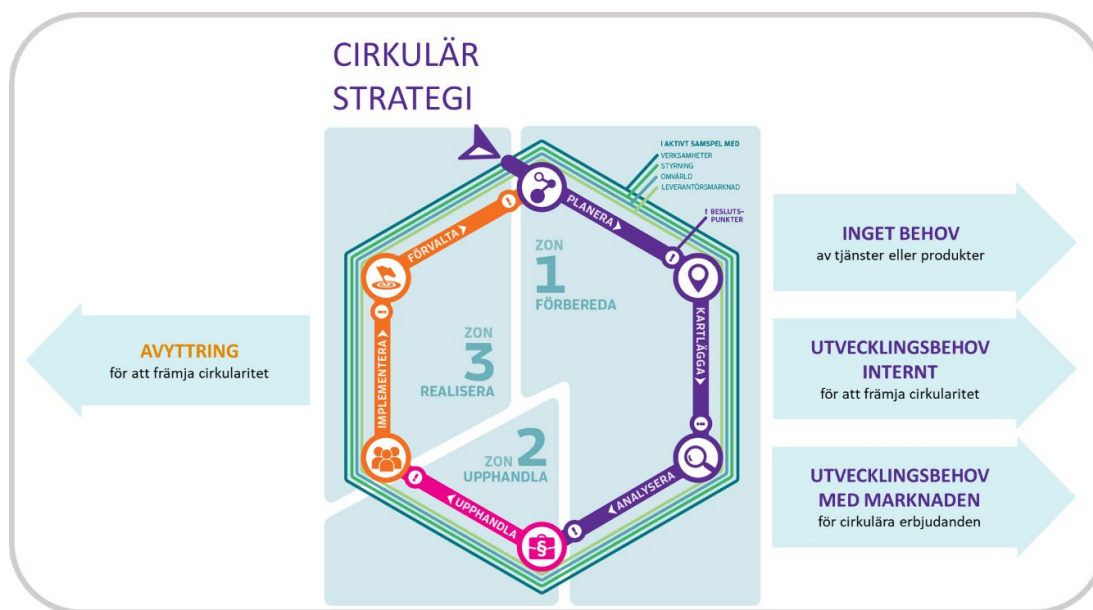

Bild 6. Den cirkulära upphandlingsprocessen, en svensk modell, som använts och förfinats inom detta projekt.

Handledning till modellen

För att använda modellen ovan rekommenderas att den cirkulära målkartan används parallellt, i framför allt i behovs- och marknadsanalys. Exempel på frågeställningar den cirkulära målkartan kopplat till de fyra kompletterande faserna listas nedan. De skall ses som just exempel och inte en uttömmande lista att utgå från.

INGET BEHOV?

Utgå från den cirkulära målkartans Mål A om att begränsa den totala materialåtgången.

Exempel på frågor	Exempel på slutsatser
<ul style="list-style-type: none"> Behövs produkten fortfarande? Finns produkten tillgänglig någon annanstans inom er organisation? Kan ni dela produkten med någon annan organisation? Är det en bättre lösning att hyra eller leasa produkten? 	<ul style="list-style-type: none"> Ja, den behövs, men behovet kan lösas på annat sätt internt Ja, den behövs och vi behöver upphandla produkten Ja, behovet finns men kan lösas genom att upphandla en tjänst Nej, vi behöver inte denna produkt längre.

UTVECKLINGSBEHOV INTERNT?

Utgå från den cirkulära målkartans Mål C om att förlänga livslängden på produkter och D om att maximera möjligheten för återanvändning av en produkt eller komponent.

<i>Exempel på frågor</i>	<i>Exempel på slutsatser</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Går behovet att lösa eller minska genom nya interna rutiner? • Kan behovet lösas med produkter som håller längre än idag? • Finns det möjlighet hantera produkterna på ett sätt som gör att de håller längre? • Finns det möjlighet att lösa reparationsbehov internt? 	<ul style="list-style-type: none"> • Vi behöver en ny policy vid ombyggnation • Vi behöver en ny policy för *produkten*, så att *produkten* hanteras mer cirkulärt • Vi behöver nya rutiner så *avdelning* får ansvar för reparera eller underhålla *produkten* • Vi ser över sortimentet av *produkten* så att mer hållbara varianter efterfrågas mer

UTVECKLINGSBEHOV MED MARKNADEN?

Utgå från den cirkulära målkartans samtliga mål för att definiera vilken utveckling ni önskar kopplat till den tänkta produkten eller tjänsten.

<i>Exempel på frågor</i>	<i>Exempel på slutsatser</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Finns x på marknaden idag? • Kan anpassningar hos oss i form av leveransvillkor eller design medföra att marknaden kan tillhandahålla produkten? • Behöver en ny produkt utvecklas? • Har jag letat tillräckligt brett? • Vad kan ni erbjuda eller rekommendera som kan lösa vårt behov? • Har ni produkter eller tjänster som kan anpassas så att de kan möta våra behov? 	<ul style="list-style-type: none"> • Vi tänker om när det gäller våra behov • Vi startar ett utvecklingsprojekt tillsammans med leverantör x och y • Vi måste söka bredare efter vår önskade produkt eller tjänst, vi lägger upp en RFI eller bjuder in till ett dialogmöte med flera potentiella leverantörer • Vi startar en innovationsupphandling

AVYTTRING?

Utgå från den cirkulära målkartans målområden D om att maximera möjligheten för återanvändning av en produkt eller komponent och E om att maximera möjligheter till återanvändning och återvinning av material.

Exempel på frågor

- Är våra uttjänta produkter något som bör leva vidare eller är det bättre de försvinner ur kretsloppet? (Kan vara energislösande eller har farliga kemikalier i sig)
- Har våra uttjänta produkter ett marknadsvärde?
- Kan våra uttjänta produkter komma till användning hos någon annan?
- Finns det någon som kan ha ett intresse av att uppgradera eller reparera våra produkter?

Exempel på slutsatser

- De har inget eller ringa värde, vi skänker bort dem.
- De har ett visst värde, vi utgår från det värdet och lägger ut för försäljning. Alternativt har andra organisationer med samma huvudman som vi användning av *produkten*, vi väljer att skänka det dit.
- De har ett värde, men det är svårbedömt. Vi upphandlar en mäklartjänst för försäljningen
- De har ett värde, men det är svårbedömt. Vi upphandlar en tjänst för värderingen, innan vi säljer vidare
- X har en verksamhet som reparerar och uppgraderar *produkten*, vi kontakter dem
- Nästa gång vi upphandlar *produkten* måste vi se till att välja *produkter* med en design som gör dem mer lämpade för återvinning

6 tips till dig som vill upphandla cirkulärt

Att upphandla cirkulärt handlar i praktiken alltid om att titta på det enskilda fallet, varför det är svårt med generella mallar eller modeller. Men några återkommande generella råd har våra experter formulerat i form av 6 generella tips!

1. Du behöver inte rädda hela världen genom upphandling.

Det är bra att tänka igenom vad som går att göra för att påverka i en mer hållbar riktning och med cirkulära perspektiv. Men det finns inga perfekta upphandlingar, och små steg är också värda att ta.

2. Ofta är det bästa att inte köpa produkter alls

Inte sällan är det ett resultat när du tänker igenom behoven tillsammans med kollegor och användare. Däremot kan ni behöva avtala reparationstjänster. Här kan det också finnas ett behov av att påverka normer eftersom många köper nytt av gammal vana.

3. Räkna med att det tar lite mer tid att hitta möjliga anbudsgivare

När ni ska upphandla leverantörer som kan leverera tjänster och produkter med cirkulära ambitioner tar det ofta mer tid att hitta anbudsgivare. Avgränsningarna och rubriksättningarna på vad som ska köpas kan behöva utvecklas. Prata med företag i god tid innan upphandlingen startar så att du lägger upp avgränsningar och krav på ett sätt som blir möjligt att svara på.

4. Ibland finns inte det som du vill köpa på marknaden

Då är det läge för ett utvecklingsprojekt, eventuellt med extern finansiering, med sikte på att det så småningom ska bli en riktig marknad med betalande kunder och leverantörer som tjänar pengar. Var gärna aktiv i sådana projekt och erbjud er som testkund.

5. Kom ihåg att du behöver engagera dig i vad som händer med produkter ni köpt efter att de inte längre ska finnas i din organisations bruk

Avtala från början att leverantören ska återta produkter eller sälj dem, eventuellt via ombud, till marknadspris. Det är också bra med system så att ni vet var i organisationen era produkter finns och vilken ålder de har när ni vill avyttra. På så sätt får ni större volymer, vilket kan vara mer intressant för den som vill återbruka.

6. Cirkulera inte dåliga produkter/material

Vissa ämnen ska inte cirkulera, de ska ut ur kretsloppen. Glöm inte bort att miljö kvalitetsmålet Giftfri Miljö är en del av mål 12 i Agenda 2030 om hållbar konsumtion och produktion.

Framtida behov för ökad cirkulär upphandling

Erfarenheterna från projektet visar på att det egentligen inte finns så många formella hinder för cirkulär upphandling, utöver det mer generella hindret att arbetskraft är relativt dyrt. Detta gör i många fall att cirkulära alternativ är dyrare jämfört med linjära, då de cirkulära lösningarna ofta omfattar mer arbete i form av exempelvis sortering eller reparationer. Den ökade kostnaden är ett hinder som bottnar i bland annat skattesystemets utformning, som vi inte fördjupar oss i här.

De praktiska hinder som finns rör ofta interna villkor avseende resurser i form av tid och kompetens samt förmågan att bryta gamla vanor. Det är som med all förändring en utmaning att "få till det" i den egna organisationen och i samarbete eller dialog med andra berörda i processerna. Då är tydliga mål och policys på alla nivåer ett klart stöd för tjänstemännen som ska genomföra cirkulära strategier i de politiskt styrda organisationerna.

Ibland kan vägledningar, modeller och mallar hjälpa till, men de har sina begränsningar eftersom det alltid kommer behöva anpassas för den egna organisationens behov och de specifika villkoren för just den marknaden vid den tidpunkt som behovet finns. Så ännu viktigare är att de som skall arbeta med upphandlingarna får den tid och de resurser som behövs för att göra ett bra förarbete.

Ett annat viktigt stöd är när det finns olika forum för att dela med sig av erfarenheter och kunna diskutera med kollegor som har samma utmaningar i andra organisationer. Där fyller denna typ av projekt en viktig roll, men bäst vore om det fanns mer långsiktiga satsningar.

Förslag till eventuella policyförändringar

Ett av projektets leverabler är att föreslå och kommunicera underlag för eventuella svenska policyförändringar.

RE:Source-projekt de senaste åren om cirkulär upphandling i praktiken har varit involverade i olika skeden som berört flera dimensioner i arbete med cirkulär upphandling. Huvudsakligen har projektarbetet inneburit nära kontakter med upphandlande organisationer och leverantörer med aktuella frågor de kommer i kontakt med i sitt dagliga arbete. Det har också lett till deltagande i seminarier och webbmöten med presentationer av projektet med inspel från andra parter om deras syn på cirkulär upphandling. Projektet har fått delta i arbetet i Delegationen för Cirkulär Ekonomis expertgrupp för upphandling och på det sättet fått ta del av olika centrala myndigheters arbete inom området.

Projektet har också varit representerat i Näringsdepartementet samverkansprogram för näringslivets klimatomställning. I arbetsgruppen för upphandling har projektet presenterat resultat och framfört RE:Source önskemål om att dessa förhoppningsvis ska komma Upphandlingsmyndighetens arbete med cirkulära frågor till del.

Erfarenheter från dessa aktiviteter till relevanta myndigheter som underlag för eventuella policyförändringar på nationell nivå redovisas kortfattat nedan.

Det finns policyarbete även på kommunal och regional nivå, inte minst i de Regionala Utvecklingsstrategierna. Detta tar vi inte upp närmare här annat än att vi kan konstatera att det finns utmaningar i att omsätta sådana strategier i praktiskt upphandlingsarbete.

Till regeringen

Sammanför regeringens ambitioner med cirkulär upphandling till en del i arbetet med de långsiktiga klimatpolitiska målen där Sverige ska nå sina internationella åtaganden enligt Parisavtalet.

Motivering

Det finns en tradition kring anskaffning av varor och tjänster att bara tänka på hållbarhetsfrågor i delar av livscykeln, när varor tillverkas och hållbarhetsfrågor medan de är i drift, t ex energiförbrukning. Detsamma gäller tjänster och entreprenader där fokus ligger på när de utförs. Det är inget fel med det, men det räcker inte för en cirkulär ekonomi. Den här traditionen speglas också i den Nationella Upphandlingsstrategin såtillvida att begrepp som cirkularitet och återvinning saknas i den. Strategin ger inte närmare vägledning för praktiskt arbete med cirkulär upphandling. Det finns en icke oväsentlig uppförsbacke för att informera om värdet av ett cirkulärt materialflöde med alla de fördelar detta för med sig i omställningen till ett hållbart samhälle, och framförallt att omsätta detta i verkliga affärer.

En stor del av de klimatansatser som för närvarande tilldragit sig störst industriellt intresse är olika former av att utveckla ny processteknik för att minska utsläpp av koldioxid vid tillverkning av produkter. Tidigare miljöanpassad produktutveckling inom industrin har karakteriserats av en parallell syn på behovet av kostnadseffektivitet, vilket hamnat något i bakgrunden i de klimatsatsningar som nu sker. Detta har lett till att man i politiska sammanhang gör en åtskillnad mellan klimatanpassning å ena sidan och ett cirkulär ansats å den andra. Detta kan exemplifieras av särskilda anslag som getts till Upphandlingsmyndigheten som har fått denna uppdelning. Klimatanpassning ges på goda grunder en hög dignitet i ett politiskt perspektiv men det gäller att inte samtidigt tappa bort andra aspekter såsom cirkularitet, giftfri miljö och biologisk mångfald.

Det långsiktiga målet med att i högre grad införa cirkulära materialflöden har samma mål som klimatarbetet – att minska utsläppen av koldioxid och andra växthusgaser. I den cirkulära ansatsen utgår man primärt från att minska på onödiga resursuttag vid utvinning av råvaror, som innebär mindre arbete vid utvinning, förädling och transporter. Sammantaget kan det mycket väl betyda väl så mycket, och kanske mer, för resultaten jämfört med att minska punktutsläpp från industrier.

För att öka takten i arbetet med cirkulära materialflöden bör regeringen sammanföra klimat och cirkularitet till en och samma satsning för att på detta sätt öka möjligheterna att nå Sveriges internationella åtaganden med reduceringar av växthusgasutsläpp enligt Parisavtalet.

Till särskilt utsedda organisationer för arbete med cirkulär upphandling

Rådslå med organisationer som har kompetens inom klimat och cirkularitet om styrning i form av regleringsbrev och uppdrag för centralt upphandlingsstödjande

myndigheter, för att snabbare nå påvisbara positiva resultat av cirkulär upphandling.

Motivering

Regeringen har tillsatt särskilda organisationer, delegationer och kommittéer för att handha speciella frågor med anknytning till framtida klimatsatsningar och arbete med cirkulär ekonomi. Några av dem är det Klimatpolitiska Rådet, Miljömålsrådet, Fossilfritt Sverige, Samverkansgruppen för Näringslivets Klimatomställning och Delegationen för Cirkulär Ekonomi. De har formen av grupper bemannade med mycket av den expertis vi i Sverige har inom området. Dessutom finns i flera fall undergrupper som inkommer med allehanda underlag med ytterligare motiv och beskrivningar med mer detaljerade uppgifter.

Härigenom mobiliseras mycket erfarenheter och kunnande för att ge departement och myndigheter väl underbyggda underlag för Sveriges framtida klimat- och miljösatningar. Att följa arbetet i en sådana organisationer kan innebära tidsödande processer med alltifrån val av ledamöter, acceptans av arbetsordning, godkännande av förslag som framkommer, tillställa dessa till närmsta berörda myndighet och att sedan denna myndighet förmedlar dessa förslag till relevanta departement (förutsatt att den berörda myndigheten inte upplever att förslaget på ett negativt sätt ingriper i myndighetens befintliga åtaganden).

I all sin välmenthet att arbeta fram sakligt underlag från dessa organisationer som många har fått delta i, tar detta i många fall alltför lång tid mot bakgrund av angelägenheten att snabba upp vårt klimatarbete. Sådana fördröjningar kan också bero på synen att invänta full konsensus innan man vågar gå till beslut. Här kan behövas ”mer verkstad” än passivitet och försiktighet. Ett exempel är Delegationen för Cirkulär Ekonomis Expertgrupp Mätning som noterat att det tar för lång tid att vänta på den perfekta metoden för att utveckla ett sammantaget index för produktcirkularitet att användas i upphandlingssammanhang. De föreslår istället pragmatiskt att använda de metoder som finns och bygga vidare på dessa.

För att kunna accelerera det så angelägna klimatarbetet vore det värdefullt att ge dessa särskilt utsedda organisationer möjlighet att utarbeta förslag på arbete för att snabba på klimatarbete i olika myndigheter och direkt införa dessa förslag till departementen.

Till myndigheter

Undvik vattentäta skott mellan forskning, praktik och myndigheters information för att på så sätt ge fler råd och tips till upphandlande organisationer.

Motivering

Genomförande av RE:Source-projekten har åtföljts av en särskild ambition att resultaten ska kunna användas av Upphandlingsmyndigheten i deras verksamhet.

Ett exempel på detta utgjorde resultaten från ett tidigare RE:Source-projekt om ”Upphandlingskriterier för cirkulära produkter” där ett förslag var att inleda arbete med cirkulära upphandlingskriterier genom en forskningsaktivitet för att bedöma för vilka

materialslog och produktgrupper tillräcklig kunskap finns om deras ”cirkulära egenskaper”. Detta för att det skulle vara meningsfullt att gå vidare med vissa utvalda produktgrupper till ett kriteriearbete där tillräckliga vetenskapliga underlag finns för att säkerställa transparenta och relevanta upphandlingskriterier. Denna inledande forskningsinsats bedömdes nödvändig med tanke på att allmänna kunskaper om produkters cirkularitet är begränsad. I förslaget ingick vidare att kriteriearbetet skulle koordineras av Upphandlingsmyndigheten och i övrigt inlemmas i deras arbetssätt med att utveckla kriterier. Därtill presenterades ett förslag till att, under projektiden, utveckla en öppen hemsida med resultaten från RE-Source-projekten och från arbetet med att tillhandahålla existerande cirkulära upphandlingskriterier. Här framhölls att hemsidan med tiden förhoppningsvis kunde övertas av någon upphandlingsstödjande central instans, företrädesvis Upphandlingsmyndigheten.

Dessa förhoppningar till ett förstärkt samarbete mellan forskningsverksamhet och Upphandlingsmyndigheten ingick i det förslag till ”Upphandlingspanel” som utarbetades av arbetsgruppen om upphandling inom ramen för Näringsdepartementets Samverkansgrupp för Näringslivets Klimatomställning. I detta förkom också resultat från projektet ”Cirkulär upphandling i praktiken”.

Eftersom Upphandlingsmyndigheten meddelade att det ingår i deras uppdrag att tillhandha sådan information som ingick i förslaget till ”Upphandlingspanel” kommer fortsatt utvecklingsarbete att ske vad avser hemsidan. Ett särskilt fokus i detta utvecklingsarbete är tillhandahålla ytterligare allmän information om cirkulär upphandling, resultat från detta RE:Source-projekt samt praktiska tips och råd som kompletterar det arbete som Upphandlingsmyndigheten utför.

Både RE:Source forskningsverksamhet och Upphandlingsmyndighetens arbete finansieras av statliga medel, vilket borde vara goda skäl till framtida samarbete då de kompletterar varandra. Alltför vattentäta skott mellan myndighetsutövning och forskning kring praktiska upphandlingsfrågor riskerar att skapa nya organisatoriska former i samhället för att tillgodose behovet av tips och råd i enskilda ärenden.

Till forskningsstödjande instanser

Ge RE:Source särskilda medel för att kunna fortsätta sitt framgångsrika koncept att successivt bygga upp en solid kunskapsbas om cirkulär upphandling i praktiken

Motivering

RE:Source har sedan en tid intresserat sig för insatser inom särskilt prioriterade strategiska områden av vilket ett av dessa fokuserar på resurseffektivitet och cirkulära lösningar. En speciell ansats har varit att anlita experter och expertteam att leda projekt med olika cirkulära angreppssätt där upphandlingsfrågorna varit centrala. En förutsättning för att starta sådana projekt har varit att bjuda in och engagera samverkansparter som deltagare i aktiviteterna för att bidra med sitt kunnande om problemställningar som behöver lösas i det dagliga upphandlingsområdet.

Resultaten från RE:Source-projekten samlas av IVL i en nationell kunskapsbas om cirkulär upphandling.

Uppfyllande av projektmål och leverabler

Samtliga de mål som projektet hade bedöms ha uppnåtts.

Mål	Kommentar
Förutsatt att cirkulära upphandlingar har genomförts under 2020, ska dessa utvärderas	Uppföljning genomförd under mars 2020.
En svensk modell för cirkulär upphandling ska demonstreras och testas i minst 10 offentliga upphandlingar under 2021	Sju organisationer har deltagit i projektet från uppstarten i slutet på februari. Samtliga har haft specifika upphandlingsprocesser igång, några för flera upphandlingsområden exempelvis Region Gävleborg som arbetat med fyra upphandlingsområden parallellt där cirkulära strategier haft en påverkan. Därmed kan konstateras att fler än 10 upphandlingsprocesser varit involverade. Vilka processer det rör berörs under respektive organisations avsnitt. Vid projektets slut är två i fasen utvärdering av anbud och tre har genomfört eller förbereder RFI. Två deltagare har utvecklat styrdokument kopplat till cirkularitet.
Den svenska modellen för cirkulär upphandling, framtagen under 2020, ska kommuniceras till offentlig sektor och relevanta organisationer	Beskrivs under avsnitt "Handledning och demonstration av en svensk modell" i denna rapport. Detta presenteras på Slutkonferensen den 24 november och rapporten publiceras på RE:Sources hemsida, som når relevanta organisationer. Upphandlingsexemplen har kommunicerats via RE:Sources kanaler under hela projektperioden, se mer under avsnittet kommunikation
Projektet ska relateras till andra initiativ som görs inom området	När frågeställningar funnits som är kopplade till specifika områden har hänvisats till aktuella projekt eller initiativ där ytterligare information eller kontakter kan fås. Exempelvis arrangerades tematräffen för cirkulärt byggande med hjälp av personer från CC Build, som har expertis inom området.

	<p>Via avrapporteringen till expertgruppen för upphandling inom Delegationen för cirkulär ekonomi, så har tips och kontakter vidareförmedlats till andra initiativ.</p> <p>Sven-Olof Ryding rapporterar även resultat från detta och tidigare projekt i arbetsgruppen för upphandling inom ramen för Näringsdepartementets Samverkansprogram för näringslivets klimatomställning.</p>
--	---

Leverabler	Kommentar
Presentation om utvärdering av erfarenheter och resultat från ”Cirkulär upphandling 2020”	<p>Presenterad för RE:Source, på kick-offen med deltagarna för 2021 års projekt samt i expertgruppen för upphandling inom Delegationen för cirkulär ekonomi.</p> <p>Artikel skriven och publicerad via RE:Sources hemsida och spridning via LinkedIn</p>
En svensk handledning om cirkulär upphandling	Beskrivs under avsnitt “Handledning och demonstration av en svensk modell” i denna rapport
Underlag för eventuella svenska policyförändringar ska kommuniceras till relevant myndighet och departement	<p>Presenterades en första analys till expertgruppen för upphandling inom Delegationen för cirkulär ekonomi under september.</p> <p>Resultat presenteras även i denna rapport samt på slutkonferensen 24/11.</p>
Film eller webinarium för internationell spridning av erfarenheter	Sven Olof Ryding deltog på Circular materials conference 22/4 tillsammans med deltagare i projektet 2020.
Projektrapport 15 oktober samt presentation vid slutmöte i november 2021	<p>Projektrapporten lämnades in via RE:Source den 15 oktober.</p> <p>Slutkonferensen är planerad till den 24/11 kl 10. Inbjudan gick ut i slutet av september.</p>

Publikationslista

Ett antal nyhetsartiklar har producerats och spridits inom ramen för projektet, se under Projektkommunikation.

Projektkommunikation

Målen med kommunikationen har varit att skapa inspiration för upphandlande organisationer att arbeta mer med cirkularitet i upphandling, samt lyfta dem som genomfört bra saker för att på så sätt skapa fortsatt motivation för frågan. Men även att uppmärksamma hinder och möjligheter med cirkulär upphandling till relevanta myndigheter och politiker.

Målgrupperna för kommunikationen i projektet har varit:

Upphandlande organisationer. Detta kan vara kommuner, regioner eller statliga myndigheter samt bolag. För de upphandlande organisationerna så rör det sig både om politiker och tjänstepersoner. Tjänstepersonerna är vanligen knutna till den upphandlande enheten, vilket kan vara en enskild förvaltning eller en central upphandlingsorganisation.

Policy-makers; myndigheter, politiska tjänstepersoner och politiker. De myndigheter som är aktuella är de som kan påverka tillämpning av regelverk kopplat till upphandling. Exempel på detta är Finansdepartementet, Miljödepartementet, Kammarkollegiet, och Upphandlingsmyndigheten.

Den huvudsakliga strategin har varit att skapa artiklar eller uppmärksamhet via egna kanaler och LinkedIn för att sedan kunna spridas vidare till andra kanaler. Projektet har främst använt sig av de kanaler som redan finns tillgängliga via IVL och RE:Source:

- Planerade seminarier i andra projekt, där cirkulär upphandling har efterfrågats.
- Nyhetsnotiser och information via Plattformen Upphandla cirkulärt <https://upphandling.ivl.se/> samt RE:Source hemsida, sociala medier och nyhetsbrev
- Vidare kommuniceras projektet och dess deltagare via möten med projektets referensgrupp.

I första hand har vi lyft deltagarna och deras erfarenheter, när det kan vara av nytta även för dem. Exempel på sådana situationer är när uppmärksamheten kan fungera som uppmuntran, eller när deras upphandlingsprocess är i en fas där dialog med marknaden är viktig och nya leverantörer söks. Men i många faser av upphandlingsprocessen är det inte lämpligt att kommunicera, när det råder upphandlingssekretess eller under pågående intern förankringsprocess.

Utöver detta har vi kommunicerat mer generella tips, erfarenheter mm som kan vara relevanta för målgrupperna.

Genomförda aktiviteter

På förfrågan att prata på konferenser har vi i första hand hänvisat vidare till våra deltagare både från 2020 års projekt och 2021 års projekt. Flera av dem har sedan pratat på diverse seminarier. Projektgruppen har deltagit på några events; - RE:Source Impact Day 2022 samt Circular materials conference. Utöver detta har representanter från projektgruppen deltagit på

expertgruppens möten (Delegationens upphandlingsgrupp). IVL arrangerar även ett event den 18 november ”Seminarium om cirkulär upphandling” där bland annat resultaten från projektet presenteras.

Inom ramen för projektet har följande artiklar och nyheter producerats och spridits:

- Tre små stopmotionfilmer om erfarenheterna från CUP20, publicerades under våren 2021 via LinkedIn (Lotta Göthes konto, delades vidare av bla RE:Source).
- Nyhetsartiklar (samtliga ligger på RE:Sources hemsida [Nyheter - RE:Source \(resource-sip.se\)](https://nyheter-resource-sip.se) och har spridits vidare via LinkedIn):
 - Återblick 2020
 - Lena Mårdh, Huddinge. Om politiska beslut om cirkulär upphandling.
 - Magnus Ljung, SKR. Om avyttring.
 - Kjellbergs Fastighets AB. Om upphandling av cirkulär belysning.

Kommande nyhetsartiklar (utdrag från denna rapport, görs före projektslut men publiceras efter, kommer publiceras på [Nyheter - RE:Source \(resource-sip.se\)](https://nyheter-resource-sip.se)):

- Tips för den cirkulära upphandlingen
- Om cirkulärt byggande
- Om marknadsdialog
- Deltagarnas erfarenheter, 4-7 artiklar.

Referenser

- Centrum för cirkulärt byggande, www.ccbuild.se
- [Circular Procurement in Flanders \(vlaanderen-circulair.be\)](https://vlaanderen-circulair.be)
- [Upphandling för att främja cirkulär ekonomi | Upphandlingsmyndigheten](https://www.upphandlingsmyndigheten.se)
- Slutrapport Cirkulär upphandling i praktiken, 2020. Projektnummer Etz6524-07. [Cirkulär upphandling i praktiken - Projektrapport .pdf \(resource-sip.se\)](https://resource-sip.se)
- Delegationen för cirkulär ekonomi <https://delegationcirkularekonomi.se/>

Bilaga 1 Polycysammanställning

Polycys på regeringsnivå

I strategin ”Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige” finns följande vision och mål.

Vision: Ett samhälle där resurser används effektivt i giftfria cirkulära flöden och ersätter jungfruliga material.

Övergripande mål: Omställningen till en cirkulär ekonomi ska bidra till att nå miljö- och klimatmålen, samt de globala målen i Agenda 2030

Inom strategin finns följande skrivning inom *fokusområde 2*: ”Cirkulär ekonomi genom hållbara sätt att konsumera och använda material, produkter och tjänster”. Det handlar om hållbara sätt att konsumera och använda material, produkter och tjänster. Hållbara konsumtionsmönster är en viktig del i att minska klimatutsläppen. Att återanvända produkter, hyra, dela eller leasa i stället för att köpa nytt kan bidra till en mer hållbar konsumtion, exempelvis genom att produkterna används längre och mer effektivt.

Nya innovativa lösningar som möjliggör denna utveckling är en nyckel för att lyckas. Både den privata och den offentliga konsumtionen och efterfrågan på cirkulära material, produkter, tjänster och digitala alternativ kan bidra till omställningen till en cirkulär ekonomi.

I regeringens handlingsplan för cirkulär ekonomi finns det åtgärder kopplat till detta fokusområde. Där lyfts hållbara sätt att konsumera fram, tillsammans med att använda material, produkter och tjänster med inriktning på att bidra till resurseffektivitet, återvinning och cirkulära affärsmodeller genom offentlig upphandling.

Fokusområde 2 Cirkulär ekonomi genom hållbara sätt att konsumera och använda material, produkter och tjänster, utdrag:

2.5 Bidra till resurseffektivitet, återvinning och cirkulära affärsmodeller genom offentlig upphandling. Offentlig upphandling är ett viktigt verktyg i omställningen till cirkulär ekonomi eftersom den bl.a. kan bidra till en stor efterfrågan på återanvända produkter och återvunna material. Att inte köpa en vara kan oftast vara det mest cirkulära vilket lyfter vikten av att förlänga livslängden på upphandlade produkter.

2.5.1 Cirkulär offentlig upphandling Regeringen har gettgav 2020

Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att under 2020 se över hur strategisk upphandling kan främja en cirkulär ekonomi genom hela inköpsprocessen. En viktig aspekt i arbetet är hur återanvändningsgraden kan öka.

2.5.2 Insatser för att öka andelen cirkulär och fossilfri upphandling

Upphandlingsmyndigheten ska enligt sitt regleringsbrev för 2021 redovisa hur myndigheten har arbetat för att främja att offentlig upphandling används och bidrar till att nå Sveriges klimat- och miljömål och bidra till att öka takten i omställningen till en fossilfri och mer cirkulär ekonomi. Myndigheten ska också redovisa vilka övriga åtgärder den har vidtagit för att öka andelen cirkulär och fossilfri upphandling

2.5.3 Uppdrag att stimulera etableringen av ändamålsenliga inköpsorganisationer

Staten, kommuner och regioner köper in varor och tjänster för närmare 800 miljarder

kronor varje år. Det är inköp som kan användas för att åstadkomma en bättre samhällsservice och bidra till en hållbar utveckling. Regeringen ger därför Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att verka för en ändamålsenlig styrning och organisation av inköp i staten, kommuner och regioner, samt följa upp denna utveckling

2.5.4 Minskad klimatpåverkan vid upphandling av bygg-, anläggnings- och fastighetsentreprenader Regeringen har beslutat att Upphandlingsmyndigheten tillsammans med Boverket under 2020 och 2021 ska utveckla och komplettera Upphandlingsmyndighetens stöd för att på ett kostnadseffektivt sätt främja en minskad klimatpåverkan under hela livscykeln inom bygg-, anläggnings- och fastighetsområdet vid offentlig upphandling (Fi2019/01139 delvis och Fi2020/01192).

Åtgärder inom fokusområdet bidrar särskilt till följande globala mål och delmål:

- Det finns en stor potential att genom offentlig upphandling bidra till minskade utsläpp och främjande av utbud och efterfrågan på innovativa, cirkulära och klimatsmarta lösningar.
- Agenda 2030-målen har ett antal delmål med indikatorer. För fokusområde 2 om hållbara sätt att konsumera bedöms delmålen om resurseffektivitet, matsvinn respektive offentlig upphandling vara särskilt relevanta.
- Delmål 12.7 under agendans mål om hållbar konsumtion och produktion tar upp att Främja hållbara offentliga upphandlingsmetoder ska främjas, i enlighet med nationell politik och nationella prioriteringar.

Delegationen för cirkulär ekonomi

I delegationens rapport 2021 "Förslag på styrmedel som kan påskynda omställningen till en cirkulär ekonomi" finns flera förslag rör upphandling;

- Ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att i samverkan med relevanta aktörer införa en plattform för cirkulär upphandling för att underlätta dialog och matchning av köpare och leverantörer
- Tillsätt en utredning med uppdrag att utforma ett nationellt kvotpliktsystem med återvinningscertifikat för plast Ett sådant system kan förväntas stärka efterfrågan på avfallsbaserad återvunnen plastråvara, möjliggöra större volymer av återvunnen plast på marknaden och underlätta upphandling. I dagsläget är det mycket svårt för återvunnen plast att konkurrera med det låga oljepriset, som i sin tur sätter priset på den jungfruliga plasten.

Delegationen menar i sin rapport att:

Inte bara den enskilda konsumenten har ett ansvar – staten, regioner och kommuner spelar en viktig roll. I den offentliga upphandlingen omsätts cirka 800 miljarder kronor varje år, och det finns många utmaningar kvar på vägen från den linjära upphandlingen, både för köpare och producenter. Industrin har också ett stort ansvar för att erbjuda produkter och tjänster som är cirkulära. Delegationen ser här ett behov av att det skapas en plattform för cirkulär upphandling för att underlätta dialog och matchning av köpare och leverantörer.

Regeringen har gett Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att se över hur strategisk upphandling kan främja cirkulär ekonomi genom hela inköpsprocessen. En viktig aspekt i det arbetet är hur återanvändningsgraden och livslängden på produkter kan öka. I uppdraget ingår också att Upphandlingsmyndigheten ska verka för en ändamålsenlig styrning och organisation av inköp i staten, kommuner och regioner, samt följa upp denna utveckling. Många av Delegationens expertgrupper har också uppmärksammat detta och föreslagit att Upphandlingsmyndigheten ges ett ännu tydligare uppdrag och mer resurser att arbeta med hållbara inköp. I detta kapitel har samtliga förslag som rör offentlig upphandling och Upphandlingsmyndigheten inkluderats.

I Delegationens inspel inför framtagandet av strategin för cirkulär ekonomi och handlingsplanen efterlyste Delegationen ett åtagande från staten att vara en föregångare inom offentlig upphandling. Det handlar om resurseffektiva cirkulära krav och nya modeller för upphandling, till exempel funktionsupphandling och innovationsupphandling. Delegationen anser fortsatt att staten tydligare kan ta på sig rollen som föregångare inom offentlig upphandling med resurseffektiva cirkulära krav och nya modeller för upphandling att använda i fler upphandlingsförfaranden än de vanligaste.

Det pågår idag flera initiativ kring cirkulär upphandling, men Delegationen anser att det behövs ännu mer kunskap om nya arbetssätt, nya affärsmodeller och regelverk. Det ska vara enkelt att köpa och sälja cirkulärt. Samtidigt är det viktigt att förlänga livslängden för upphandlade produkter.

Delegationens förslag till åtgärder för cirkulär upphandling.

- Ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att i samverkan med relevanta aktörer införa en plattform för cirkulär upphandling för att underlätta dialog och matchning av köpare och leverantörer
- Delegationen föreslår att Upphandlingsmyndigheten ges i uppdrag att i samverkan med relevanta aktörer inrätta en plattform för cirkulär upphandling för att underlätta dialog och matchning av köpare och leverantörer. Arbetet kan med fördel inkludera regionala kompetenscentrum för stöd till regionala och lokala upphandlare för att skapa nödvändigt genomslag. En bättre och mer organiserad branschdialog för cirkulära lösningar mellan beställare och leverantörer för olika produktgrupper torde leda till fler matchningar av goda affärer. Dessa utmaningar har redan identifierats inom arbetet med innovationsupphandling. Erfarenheter som gjorts i våra grannländer visar att cirkulär upphandling ofta kräver nya arbetssätt och innovationsupphandling.
- Ta fram stöd och vägledning för användning av mätetal för cirkulär ekonomi i upphandling

- Delegationen rekommenderar också att Upphandlingsmyndigheten ges i uppdrag att ta fram stöd och vägledning för hur mätetal för produkters cirkularitet kan användas i offentlig upphandling. I uppdraget bör också ingå att sammanställa goda exempel på hur mätetal för cirkulär ekonomi hittills har använts i påbörjade och genomförda cirkulära upphandlingar
- Ålägg statliga myndigheter att tillämpa cirkularitetsdeklarationer i sina upphandlingar i bygg och anläggningssektorn
- Delegationen föreslår att regeringen ålägger relevanta statliga myndigheter att tillämpa cirkularitetsdeklarationer i sina upphandlingar i bygg- och anläggningssektorn. Cirkularitetsdeklarationer kan tillgodose många önskemål om verifikation av ställda krav i samband med cirkulär upphandling. De kan också användas som underlag för tekniska specifikationer om till exempel andelen återvunnen råvara, som underlag för tilldelningskriterier och kontraktsvillkor, vid avtalskontroll och utvärdering av genomförda avtal. Sist men inte minst kan de användas för att beskriva miljöeffekter (klimatpåverkan) av olika förslag till cirkulära lösningar ur ett livscykelperspektiv. Dessa deklarerade skulle kunna samordnas med de klimatdeklarationer som kommer att införas under 2022.
- Gör det obligatoriskt för offentlig sektor att använda SIN-listan (Substitute It Now-list), en förteckning över särskilt farliga ämnen som tagits fram av ChemSec
- Delegationen påpekar att innehåll av olämpliga kemikalier ett stort problem när det gäller materialåtervinning. Om högre krav på kemikalieinnehåll ställdes i upphandlingen så skulle en del av uppströmsproblematiken lösas. Kriterierna för att hamna på listan är desamma som för EU:s Reach-lista. Ofta är Substitute It Now-listan ett första steg innan EU har hunnit med sin process och fört upp ämnena på Reach-listan. Här skulle offentlig sektor kunna gå före och utarbeta handlingsplaner för att genom sin upphandling avveckla användningen av Substitute It Now-ämnen.

Delegationen lyfter även sin roll som kontaktnod för kommuner och regioner. Under 2021 inrättar Delegationen cirkulära nätverk för ett antal kommuner och regioner. Nätverken kommer i ett första skede att användas för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan deltagande organisationer. Nätverken kommer även att användas som bas för eventuella gemensamma insatser mellan deltagande organisationer, Delegationen för cirkulär ekonomi och andra relevanta aktörer.

Delegationen har sedan våren 2020 stöttat initiativet ”En storstadsöverenskommelse för cirkulärt byggande 2030”. Initiativet har som målsättning att skapa en storstadsöverenskommelse mellan de tre största städerna i Sverige, att genom offentlig upphandling öka takten i det cirkulära byggandet. Projektledningen har under 2020 tagit fram en förstudie i ett samarbete mellan Göteborgs Stad m.fl.

Upphandlingsmyndigheten

Upphandlingsmyndigheten har fått en rad uppdrag av regeringen kopplat till cirkulär upphandling, bland annat preciserat i regleringsbrevet för 2020 års verksamhet. I uppdraget

ingick att se över hur strategisk upphandling kan främja en cirkulär ekonomi genom hela inköpsprocessen. En viktig del i arbetet var att analysera hur återanvändningsgraden kan öka. Uppdraget omfattade t.ex. att ge vägledning om affärsmodeller och att utveckla relevanta hållbarhetskrav samt metoder för leverantörsdialog och främjande av innovationer. Uppdraget genomfördes i samråd med Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Sveriges Kommuner och Regioner samt andra relevanta aktörer.

Regeringen har nyligen föreslagit en satsning på cirkulär och fossilfri offentlig upphandling. I denna betonas behovet av att kommuner, regioner, företag och andra aktörer efterfrågar mer konkret vägledning i hur upphandling kan bidra till klimatomställningen och till omställningen till en giftfri cirkulär ekonomi. För att en sådan övergång ska kunna ske så snabbt som möjligt behöver inköpsarbetet organiseras på ett sätt som skapar förutsättningar att använda inköpen för att styra mot miljö- och klimatmålen. Det efterfrågade stödet behöver därför kompletteras med stimulerande insatser som riktar sig till ledningarna hos upphandlande organisationer. Satsningen omfattar 15 miljoner kronor 2022 och ska möjliggöra att Upphandlingsmyndigheten kan stärka sitt befintliga stöd men också för att på lång sikt vidareutveckla och fördjupa ytterligare generell och avancerad vägledning inom alla delar av inköp och upphandling, samt för att genomföra insatser avseende spridning och kommunikation.

Upphandlingsmyndigheten har sedan en tid tillfört information om upphandling på sin hemsida, för att främja cirkulär ekonomi. Upphandlingsmyndigheten ägnar mycket utrymme åt det strategiska arbetet som är särskilt viktigt för att uppnå en cirkulär ekonomi eftersom organisatoriska frågor som värderingar, kunskap och rutiner ofta behöver förändras. Det kräver en tydlig vilja från organisationens ledning som behöver skapa mål och strategier så att förankring och förändring kan ske. Detta inkluderar cirkulär ekonomi i inköpsprocessen och affärsmodeller som gynnar en cirkulär ekonomi.

Vad avser det mer praktiska och operationella upphandlingsarbetet och förslag till upphandlingskriterier för cirkularitet hänvisar Upphandlingsmyndighetens till sina hållbarhetskriterier där förslag finns på krav som främjar en cirkulär ekonomi. Dessa kan upphandlande organisationer använda direkt i sina upphandlingsdokument.

Vad avser verktyg för omställning till en cirkulär ekonomi hänvisas till bland annat till processbilden för upphandling (se bild 2) samt den s.k. avfallstrappan och en den cirkulära målkartan, kallad "Mål och strategier för cirkulär upphandling" som RE:source-projektet Cirkulär Upphandling i Praktiken 2020 översatte från flamländska och introducerade i Sverige under förra året (se bild 1).

Innovationsupphandlingsarenan

Regeringen har även gett ett uppdrag till Upphandlingsmyndigheten, Vinnova och PRV som går ut på att forskning och innovationer snabbare ska komma ut i samhället som produkter och tjänster och därmed göra nytta. Innovationsupphandling innebär att den som ska upphandla något frågar efter en effekt eller en funktion i stället för specifika lösningar samt att tydligt tillåta eller efterfråga nya lösningar.

Upphandlingsmyndigheten ska skapa en innovationsupphandlingsarena som ska få myndigheter och enheter att genomföra fler innovationsupphandlingar. Detta i sin tur ska leda till en ökad efterfrågan på innovationer som samhället i stort kan tjäna på.

Tillsammans med PRV ska Upphandlingsmyndigheten öka kunskapen kring immateriella rättigheter hos alla som deltar i offentlig upphandling.

Upphandlingsmyndigheten ska även använda arenan till att tydliggöra att innovationsupphandling är ett effektivt sätt att driva samhällets gröna omställning.

Vinnova ska dela ut innovationscheckar som gör det möjligt för alla aktörer att använda sig av extern strategisk kompetens och specialiserad rådgivning kopplat till innovationsupphandling. Innovationscheckarna ska bidra till ökad kompetens inom innovationsledning, innovationsupphandling och immateriella rättigheter. Målgrupper för innovationscheckarna är bland annat upphandlande myndigheter och enheter.

Branschdialoger

Naturvårdsverket har, i ett administrativt samarbete med Svenskt Näringsliv, regelbundet avstämningar med olika branschorgan vad avser deras löpande ärendehandläggning för att informera branschföreträdare om pågående och kommande aktiviteter och för att inhämta synpunkter. Vid dessa möten redogör också branschrepresentanter för sina anknytande aktiviteter. Möten har ofta olika tema som avhandlas där upphandlingsfrågor diskuterats vid ett flertal tillfällen.

Swedish Life Cycle Center's (SLC) arbete omfattar en aktivitet kallat "Myndighetsdialog kring livscykelperspektivet". I dessa dialoger deltar flera myndigheter t.ex. Upphandlingsmyndigheten, Boverket, Energimyndigheten, Trafikverket, Konsumentverket och Jordbruksverket. SLC informerar om deras pågående arbete och olika projekt med anknytning till ett livscykelperspektiv. Några av de deltagande myndigheterna är särskilt aktiva inom upphandlingsområdet vilket leder till att informationsutbyte och diskussioner ofta innehåller allehanda frågor om upphandling

Bilaga 2. Snabbguide för cirkulär upphandling

Utgå från den cirkulära målkartan för att diskutera vilka strategier och mål du vill försöka arbeta med inom din tänkta upphandling.

A	B	C	D	E
Begränsa den totala materialåtgången	Minska mängden jungfruliga råvaror	Förläng livslängden på produkter	Maximera möjligheten för återanvändning av en produkt eller komponent	Maximera möjligheter till återanvändning och återvinning av material
A 1 Delad användning internt	B 1 Kunskap om andelen återvunna, biobaserade och jungfruliga råvaror	C 1 Förlängda garantier	D 1 Design för demontering	E 1 Design för återvinning
A 2 Delad användning externt, uthyrning eller leasing	B 2 Ökat innehåll av återvunna råvaror	C 2 Avtal om underhåll och reparationer	D 2 Modulär design	E 2 Kunskap om innehåll och material
A 3 Återanvändning, renovering och uppgradering	B 3 Ökat innehåll av biobaserade råvaror	C 3 Uppgraderingsbara produkter	D 3 Standardiserad design	E 3 Avtal om återtagning och återvinning
A 4 Design för minimerad materialåtgång		C 4 Design för ökad livslängd	D 4 Kunskap om innehåll och konstruktion	E 4 Begränsning eller förbud av farliga ämnen
A 5 Mindre avfall		C 5 Möjligheter till underhåll och reparationer	D 5 Avtal om återtagning och återanvändning	E 5 Material som är nedbrytbara/komposterbara
		C 6 Modulär/förändringsanpassad design	D 6 Stimulering av cirkulära affärsmodeller	E 6 Stimulering av cirkulära affärsmodeller
		C 7 Avtalade incitament för ökad livslängd		
		C 8 Vägledning från tillverkare för optimal användning		

MÅL OCH STRATEGIER FÖR CIRKULÄR UPPHANDLING

Modell från Vlaanderen-Circular.be översatt 2020

Den cirkulära målkartan. Mål och strategier för cirkulär upphandling. Finns även på Upphandlingsmyndighetens hemsida.

Påbörja sedan din ordinarie process för upphandling, där du kan se hur du kan anpassa den efter följande figur som illustrerar upphandlingsprocessen ur ett mer cirkulärt perspektiv.

Den cirkulära upphandlingsprocessen.

De fyra kompletterande faserna (pilarna) ovan kopplar till den cirkulära målkartan enligt följande:

Inget behov

Detta är ett utfall av behovsanalysen, där ett cirkulärt perspektiv kan ifrågasätta att inköp av produkter som tidigare köpts in faktiskt fortfarande finns ett behov av.

Detta är något som kopplar till Den cirkulära målkartans Mål A om att begränsa den totala materialåtgången.

Utvecklingsbehov internt

Detta är ett utfall av behovsanalysen, där ett cirkulärt perspektiv kan visa på att det finns möjligheter att återanvända eller förlänga livslängden på produkter man redan äger.

Detta är något som framförallt kopplar till den cirkulära målkartans Mål C om att förlänga livslängden på produkter och D om att maximera möjligheten för återanvändning av en produkt eller komponent.

Utvecklingsbehov med marknaden

Detta är framför allt ett utfall av marknadskartläggningen, där det blir tydligt att marknaden inte är redo att leverera det som efterfrågas. Då behöver kund och potentiella leverantörer gemensamt diskutera vägar framåt för att lösa behoven.

Detta är något som kan koppla till samtliga målområden i den cirkulära målkartan, Mål A-E.

Avyttring

Detta är ett behov som kan uppstå när en organisation till slut bestämmer sig för att upphandla nya produkter. När cirkulära strategier tillämpas är en naturlig följd att befintliga uttjänta produkter inte slängs utan att man istället försöker skänka bort eller sälja dem. Avyttring innebär särskilda juridiska och praktiska utmaningar.

Här innebär det förstås även att i upphandlingen av nya produkter antingen försöka bädda för att leverantören återtar uttjänta produkter eller att de utformas på ett sätt som underlättar avyttring när de är uttjänta.

Detta är något som kan koppla till framför allt målområdena D om att maximera möjligheten för återanvändning av en produkt eller komponent och E om att maximera möjligheter till återanvändning och återvinning av material, i den cirkulära målkartan.

Handledning

Den cirkulära målkartan används parallellt, i framför allt i behovs- och marknadsanalys.

Exempel på frågeställningar den cirkulära målkartan kopplat till de fyra kompletterande faserna listas nedan. De skall ses som just exempel och inte en uttömmande lista att utgå från.

INGET BEHOV?

Utgå från den cirkulära målkartans Mål A om att begränsa den totala materialåtgången.

Exempel på frågor	Exempel på slutsatser
<ul style="list-style-type: none"> Behövs produkten fortfarande? Finns produkten tillgänglig någon annanstans inom er organisation? Kan ni dela produkten med någon annan organisation? Är det en bättre lösning att hyra eller leasa produkten? 	<ul style="list-style-type: none"> Ja, den behövs, men behovet kan lösas på annat sätt internt Ja, den behövs och vi behöver upphandla produkten Ja, behovet finns men kan lösas genom att upphandla en tjänst Nej, vi behöver inte denna produkt längre.

UTVECKLINGSBEHOV INTERNT?

Utgå från den cirkulära målkartans Mål C om att förlänga livslängden på produkter och D om att maximera möjligheten för återanvändning av en produkt eller komponent.

Exempel på frågor	Exempel på slutsatser
<ul style="list-style-type: none"> Går behovet att lösa eller minska genom nya interna rutiner? Kan behovet lösas med produkter som håller längre än idag? Finns det möjlighet hantera produkterna på ett sätt som gör att de håller längre? Finns det möjlighet att lösa reparationsbehov internt? 	<ul style="list-style-type: none"> Vi behöver en ny policy vid ombyggnation Vi behöver en ny policy för *produkten*, så att *produkten* hanteras mer cirkulärt Vi behöver nya rutiner så *avdelning* får ansvar för reparera eller underhålla *produkten* Vi ser över sortimentet av *produkten* så att mer hållbara varianter efterfrågas mer

UTVECKLINGSBEHOV MED MARKNADEN?

Utgå från den cirkulära målkartans samtliga mål för att definiera vilken utveckling ni önskar kopplat till den tänkta produkten eller tjänsten.

<i>Exempel på frågor</i>	<i>Exempel på slutsatser</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Finns x på marknaden idag? • Kan anpassningar hos oss i form av leveransvillkor eller design medföra att marknaden kan tillhandahålla produkten? • Behöver en ny produkt utvecklas? • Har jag letat tillräckligt brett? • Vad kan ni erbjuda eller rekommendera som kan lösa vårt behov? • Har ni produkter eller tjänster som kan anpassas så att de kan möta våra behov? 	<ul style="list-style-type: none"> • Vi tänker om när det gäller våra behov • Vi startar ett utvecklingsprojekt tillsammans med leverantör x och y • Vi måste söka bredare efter vår önskade produkt eller tjänst, vi lägger upp en RFI eller bjuder in till ett dialogmöte med flera potentiella leverantörer • Vi startar en innovationsupphandling

AVYTTRING?

Utgå från den cirkulära målkartans målområden D om att maximera möjligheten för återanvändning av en produkt eller komponent och E om att maximera möjligheter till återanvändning och återvinning av material.

<i>Exempel på frågor</i>	<i>Exempel på slutsatser</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Är våra uttjänta produkter något som bör leva vidare eller är det bättre de försvinner ur kretsloppet? (Kan vara energislösande eller har farliga kemikalier i sig) • Har våra uttjänta produkter ett marknadsvärde? • Kan våra uttjänta produkter komma till användning hos någon annan? • Finns det någon som kan ha ett intresse av att uppgradera eller reparera våra produkter? 	<ul style="list-style-type: none"> • De har inget eller ringa värde, vi skänker bort dem. • De har ett visst värde, vi utgår från det värdet och lägger ut för försäljning. Alternativt har andra organisationer med samma huvudman som vi användning av *produkten*, vi skänker det dit. • De har ett värde, men det är svårbedömt. Vi upphandlar en mäklartjänst för försäljningen • De har ett värde, men det är svårbedömt. Vi upphandlar en tjänst för värderingen, innan vi säljer vidare • X har en verksamhet som reparerar och uppgraderar *produkten*, vi kontakter dem • Nästa gång vi upphandlar *produkten* måste vi se till att välja *produkter* med en design som gör dem mer lämpade för återvinning

6 tips till dig som vill upphandla mer cirkulärt

Att upphandla cirkulärt handlar i praktiken alltid om att titta på det enskilda fallet, varför det är svårt med generella mallar eller modeller. Men några återkommande generella råd har våra experter formulerat i form av 6 generella tips!

1. Du behöver inte rädda hela världen genom upphandling.

Det är bra att tänka igenom vad som går att göra för att påverka i en mer hållbar riktning och med cirkulära perspektiv. Men det finns inga perfekta upphandlingar, och små steg är också värda att ta.

2. Ofta är det bästa att inte köpa produkter alls

Inte sällan är det ett resultat när du tänker igenom behoven tillsammans med kollegor och användare. Däremot kan ni behöva avtala reparationstjänster. Här kan det också finnas ett behov av att påverka normer eftersom många köper nytt av gammal vana.

3. Räkna med att det tar lite mer tid att hitta möjliga anbudsgivare

När ni ska upphandla leverantörer som kan leverera tjänster och produkter med cirkulära ambitioner tar det ofta mer tid att hitta anbudsgivare. Avgränsningarna och rubriksättningarna på vad som ska köpas kan behöva utvecklas. Prata med företag i god tid innan upphandlingen startar så att du lägger upp avgränsningar och krav på ett sätt som blir möjligt att svara på.

4. Ibland finns inte det som du vill köpa på marknaden

Då är det läge för ett utvecklingsprojekt, eventuellt med extern finansiering, med sikte på att det så småningom ska bli en riktig marknad med betalande kunder och leverantörer som tjänar pengar. Var gärna aktiv i sådana projekt och erbjud er som testkund.

5. Kom ihåg att du behöver engagera dig i vad som händer med produkter ni köpt efter att de inte längre ska finnas i din organisations bruk

Avtala från början att leverantören ska återta produkter eller sälj dem, eventuellt via ombud, till marknadspris. Det är också bra med system så att ni vet var i organisationen era produkter finns och vilken ålder de har när ni vill avyttra. På så sätt får ni större volymer, vilket kan vara mer intressant för den som vill återbruka.

6. Cirkulera inte dåliga produkter/material

Vissa ämnen ska inte cirkulera, de ska ut ur kretsloppen. Glöm inte bort att miljö kvalitetsmålet Giftfri Miljö är en del av mål 12 i Agenda 2030 om hållbar konsumtion och produktion.